

دوم | استقلال اقتصادی

مصادیق وابستگی پهلوی به غرب متعدد بوده است. از این رو به صورت مختصر، چند نمونه را بیان می‌کنیم.

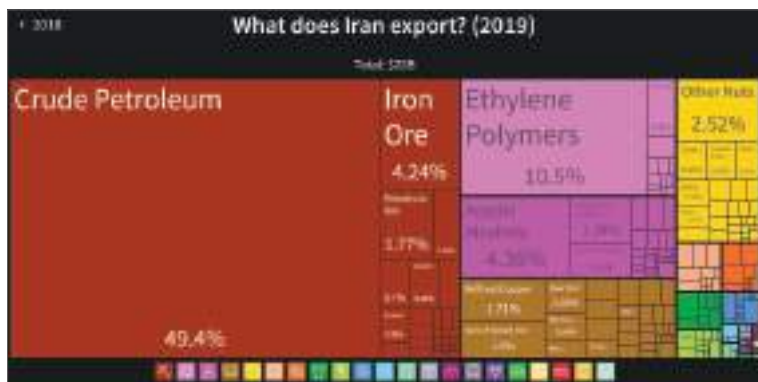
ژنرال ویلیامسون، رئیس هیئت مستشاران نظامی آمریکا در ایران، در پایان مأموریت دوساله خود می‌گوید: «این دو سال (۱۹۷۱ تا ۱۹۷۳ م) به نظرم دو بیست سال طول کشید که در این مدت، در مورد هفتصد قرارداد، به ارزش تقریبی ۴ میلیارد دلار مذاکره کردم. ایران مرکز معامله خوبی بود. این کشور بوفه بازرگانان نام گرفته بود. این بوفه بسیار بسیار خوب بود و منافع تجاری در آن فوق العاده بود.»^۱

مایکل لدین نیز نوشته است: «در برابر هر دلاری که ایالات متحده برای خرید نفت ایران خرج می‌کرد، ایرانی‌ها دو دلار برای خرید تجهیزات نظامی و سایر کالاها، به ایالات متحده برمی‌گرداندند.»^۲

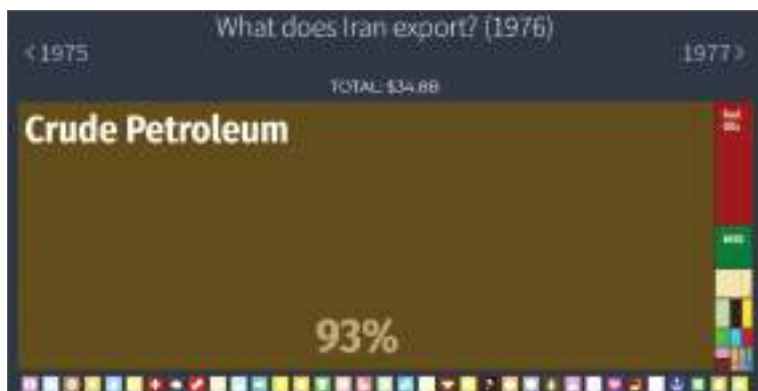
حکومت پهلوی مخارج خود و کشور را از راه فروش نفت خام تأمین می‌کرد. از این رو به شدت به قیمت نفت و افت و خیز بازارهای جهانی وابسته بود. جمهوری اسلامی با رویکرد مبارزه با وابستگی به نفت، توانست روزبه‌روز وابستگی خود را به نفت کاهش دهد، به نحوی که در سال ۱۹۷۶ م (۱۳۵۵ ش)، نزدیک به ۹۳ درصد صادرات ایران، سهم نفت خام بوده است و در سال ۲۰۱۹ م (۱۳۹۸ ش)، این سهم به حدود ۴۹ درصد کاهش یافت.

۱. جیمز بیل، عقاب و شیر، ص ۳۲۷.

۲. مایکل لدین و ویلیام لوئیس، کارتر و سقوط شاه، ص ۳۰.

تصویر ۱: نمودار رتبه بندی تنوع کالاهای صادر شده ایران در سال ۲۰۱۹

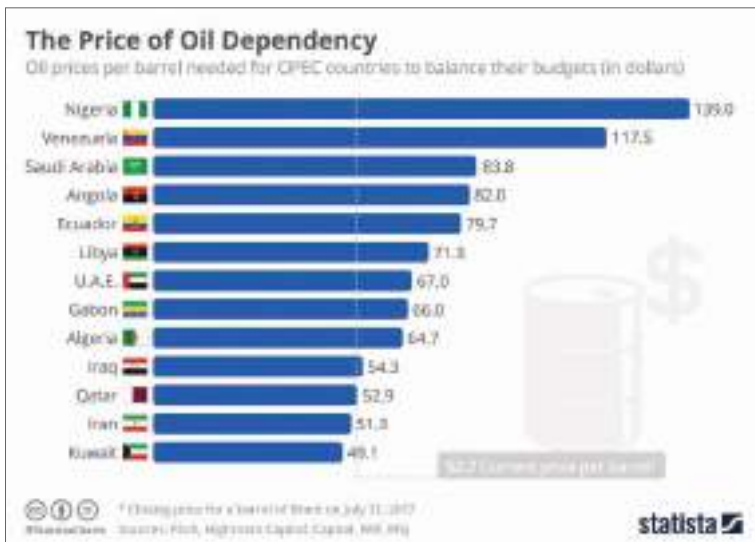
تصویر ۲: نمودار رتبه بندی تنوع کالاهای صادر شده ایران در سال ۱۹۷۶

یکی از مشکلات کشورهای نفت خیز وابستگی بیش از حد به قیمت نفت است. از این رو کشورهای تولیدکننده نفت همواره سعی در کاهش وابستگی به قیمت جهانی نفت دارند. تصویر ۳ وابستگی کشورهای عضو آپک به نفت را نشان می دهد. این اطلاعات، که مربوط به سال ۲۰۱۷ است، نشان می دهد

1. oec.world/en/profile/country/irn

2. atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/site/export/irn/all/show/1976

که عربستان سعودی برای این که کسری بودجه نداشته باشد، باید هر بشکه نفت خود را به قیمت ۸۳٫۸ دلار بفروشد و ایران به قیمت ۵۱٫۳ دلار. این در حالی است که در این سال، هر بشکه نفت اپک ۵۲٫۷ دلار قیمت داشته است و در این صورت، ایران دچار افزایش ذخیره ارزی شده و کشورهای عربستان و نیجریه و ... به کسری بودجه دچار شده اند.

تصویر ۲: نمودار وابستگی کشورهای اپک به قیمت نفت در سال ۲۰۱۷^۱

سوم | استقلال فرهنگی

استحاله فرهنگی غنی مردم مسلمان ایران در رأس تمام فعالیت های فرهنگی دوران پهلوی قرار داشت. در این دوران، غرب ازسوی پهلوی ها و درباریان، به عنوان الگویی بی بدیل برای تبعیت، به مردم معرفی می شد. برای نمونه،

1. [statista.com/chart/10498/oil-prices-per-barrel-needed-for-opec-countries-to-balance-their-budget](https://www.statista.com/chart/10498/oil-prices-per-barrel-needed-for-opec-countries-to-balance-their-budget)

میرزاملکم خان، که پدر روشن فکری و پایه‌گذار لژهای فراماسونری در ایران است، نوشته است:

«من همین قدر می‌گویم که ما در مسائل حکمرانی، نه می‌توانیم و نه باید از پیش خود اختراعی نماییم؛ یا باید علم و تجربه فرنگستان را سرمشق خود قرار بدهیم یا باید از دایره بربری‌گری خود قدمی بیرون نگذاریم.»^۱

در گزارش عملکرد سال ۱۹۶۲ کمیسیون مبادلات فرهنگی و آموزشی ایران و آمریکا، که در سال ۱۳۰۴ به ریاست محمدعلی فروغی تأسیس شد، به‌طور مشخص از اهدافی از این دست نام برده شده است: معرفی آمریکا به‌عنوان ملتی قوی، دموکراتیک و پویا و معرفی ارزش‌ها و شیوه زندگی آمریکایی به‌عنوان الگوی آرمانی ایرانیان.^۲

فسادهای بی‌شمار دربار و ترویج بی‌بندوباری در بیشتر نقاط کشور، در دستورکار حکومت قرار گرفت. هم‌وغم پهلوی ازین بردن اسلام در ایران بود. ابتدال و بی‌بندوباری افسارگسیخته پهلوی حتی از کشورهای اروپایی نیز بیشتر بوده است که از مصادیق آن می‌توان به جشن هنر شیراز و ازدواج هم‌جنس بازان اشاره کرد.

آنتونی پارسونز در دیدار با شاه، برای نشان دادن عمق فاجعه‌ای که در جشن هنر شیراز گذشته بود، به او می‌گوید:

«جشن هنر سال ۱۳۵۶ شیراز، از نظر کثرت صحنه‌های اهانت آمیز به ارزش‌های اخلاقی ایرانیان، از جشن هنر پیشین فراتر رفته بود. به‌عنوان مثال [...] یکی از صحنه‌هایی که در پیاده‌رو اجرا می‌شد تجاوز به عنف بود که به‌طور کامل، نه به‌طور نمایشی و وانمودسازی، به وسیله یک مرد کاملاً عریان یا بدون شلوار درست به خاطر ندارم. با یک زن، که پیراهنش به وسیله مرد متجاوز چاک داده

۱. محمد محیط طباطبایی، مجموعه آثار میرزاملکم خان، ص ۱۰.

۲. نک: «انجمن ایران و آمریکا»، فصلنامه مطالعات تاریخی، ش ۹، پاییز ۱۳۸۴، ص ۱۵.

می‌شود، در مقابل چشم همه صورت گرفت. ولی موضوع به شیراز محدود نشد و طوفان اعتراضی که علیه این نمایش برخاست به مطبوعات و تلویزیون هم رسید. من به این خاطر، موضوع را با شاه درمیان گذاشته و به او گفتم: "اگر چنین نمایشی، به طور مثال، در شهر وینچستر انگلیس اجرا می‌شد، کارگردان و هنرپیشگان آن جان سالم به در نمی‌بردند!" شاه مدتی خندید و چیزی نگفت.^۱

یکی از وقایعی که واقعاً مردم را به خشم آورد ماجرای ازدواج دو پسر در سال ۱۹۶۸ بود که فرزندان دو ژنرال سرشناس بودند و اتفاقاً یکی از آن‌ها، کیوان خسروانی، به‌عنوان طراح لباسِ شهبانو فرح شهرت داشت. این ازدواج غیرعادی در هتل کمودور تهران صورت گرفت و پایتخت کشور شاهنشاهی ایران در حالی شاهد این رویداد بود که هم احکام اسلام به ممنوعیت همجنس‌بازی صراحت داشت و هم در بیشتر کشورهای اروپایی، هنوز همجنس‌بازی اقدامی غیرقانونی تلقی می‌شد.^۲

خلاصهٔ تمام اقدامات رژیم پهلوی در زمینهٔ ترویج بی‌بندوباری را می‌توان در جملهٔ ژان لوروریه (روزنامه‌نگار فرانسوی) یافت که می‌نویسد: «اگر در کوچه و خیابان، از ایرانیان بپرسید که چرا رژیم را مورد انتقاد و سرزنش قرار می‌دهند و جواب آن‌ها را جمع کنید، فساد و انحطاط اخلاقی رژیم در ردیف اول پاسخ آن‌ها خواهد بود.»^۳

اما انقلاب اسلامی در نخستین روزهای تأسیس، اسلامی کردن امور را اصلی مهم در فعالیت‌های فرهنگی قرار داد. انقلاب فرهنگی به‌منظور پاک‌سازی دانشگاه‌ها، تأسیس شورای عالی انقلاب فرهنگی، تألیف کتاب‌های متناسب با فرهنگ جمهوری اسلامی ایران و ... از جمله اقدامات مهم و کلیدی نظام در

۱. آنتونی پارسونز، غرور و سقوط؛ خاطرات سفیر سابق انگلیس در ایران، ص ۹۱.

۲. مینو صمیمی، پشت پردهٔ تخت طاووس، ص ۴۹-۵۲.

۳. ژان لوروریه و احمد فاروقی، ایران برضد شاه، ترجمهٔ مهدی نراقی، ص ۱۰۳.

راستای ترویج فرهنگی اسلامی - ایرانی به شمار می‌رود.

انقلاب اسلامی چنان استقلال فرهنگی ایران را ارتقا داد که آن کشور متأثر از فرهنگ مبتدل غربی در اواخر دوران پهلوی، امروزه، خود، به کشوری تأثیرگذار تبدیل شده است. فرهنگ غنی کشور، که در سایه انقلاب اسلامی رشد و نمو یافته، توانسته است در قلب کشورهای غربی و استعماری نفوذ کند و دل‌های بسیاری را مشتاق تفکر بنیان‌گذار انقلاب اسلامی نماید. از جمله اقدامات دولت‌های غربی، برای نفوذ فرهنگی در کشور و اضمحلال فرهنگ اصیل اسلامی - ایرانی، تدوین برنامه‌های مختلفی مانند سند ۲۰۳۰ است که جمهوری اسلامی با شناخت دقیق این سند، با تصویب آن در کشور مخالفت کرد تا مانع رسوخ فرهنگی بیگانگان در کشور شود.

در فصل هفتم، به تفصیل به اقدامات رژیم پهلوی و جمهوری اسلامی در خصوص دین‌داری مردم خواهیم پرداخت.

چهارم | استقلال سیاسی

انتخاب و انتصاب مسئولان ابتدایی‌ترین حق مردم یک کشور محسوب می‌شود. وابستگی، دوران پهلوی، به حدی بود که انتخاب نخست‌وزیر و سایر مسئولان باید با نظر مستقیم غرب انجام می‌شد. رجال سیاسی وابسته به غرب، از خود رضاخان و محمدرضا گرفته تا عناصر مختلف دربار، نکته‌ای تأمل برانگیز در وابستگی بی‌چون و چرای رژیم پهلوی است. افشای این واقعیت از زبان عناصر دربار، بهترین سند برای وجود وابستگی در سران رژیم پهلوی است. وابستگی رضاشاه به حدی بود که فردوست، رئیس سازمان بازرسی شاهنشاهی و یکی از برجسته‌ترین و مؤثرترین چهره‌های سیاسی - اطلاعاتی رژیم پهلوی، می‌نویسد: «رضاخان یک عامل انگلیس بود و در این تردیدی نیست. کودتای ۱۲۹۹، طبق اسنادی که دیده‌ام و یا شنیده‌ام، در ملاقات ژنرال

آیرونساید انگلیسی با رضا، در حضور سید ضیاءالدین برنامه‌ریزی شد و پس از آن که کودتا صورت گرفت، قریب پنج سال طول کشید تا رضاخان به سلطنت رسید. در این مدت، رضاخان سردار سپه و وزیر جنگ و نخست‌وزیر شد. شاپور چی روزی کتاب محرمانه‌ای را به من نشان داد که در یک بند آن نوشته شده بود نایب‌السلطنه هندوستان (قائم‌مقام دولت انگلیس) می‌خواست فرد مناسبی را برای اداره ایران پیدا کند و به دستور او، پدر شاپور چی این فرد را، که رضاخان بود، پیدا کرد و به نایب‌السلطنه معرفی نمود. منظور شاپور چی این بود که سلطنت پهلوی به دست پدر او تأسیس شده است.^۱

محمدرضا پهلوی در کتاب *انقلاب سفید*، درباره اعمال نفوذ بیگانگان در مهم‌ترین رکن کشور، در دوران پدرش و بعد از آن، اعترافی کرده که قابل توجه است: «بعد از رفتن پدرم (شهریور ۱۳۲۰)، مدتی مدیر کارها در ظاهر به دست یک عده ایرانی [انجام می‌شد]، ولی در عمل قسمتی به دست سفارت انگلستان و قسمت دیگر به دست سفارت روس انجام می‌گرفت و به طوری که در کتاب *مأموریت برای وطنم* شرح دادم، صبح مستشار سفارت انگلستان با یک لیست انتخاباتی به سراغ مراجع مربوطه می‌آمد و عصر همان روز کاردار سفارت روس با لیست دیگری می‌آمد. [...] متأسفانه من بیست سال تمام از دوران سلطنت خودم، با چنین مجلس‌هایی سروکار داشتم و همیشه می‌دیدیم که در آن‌ها، در برابر هر اقدامی اصلاحی، که متضمن نفع اکثریت ملت بود، ولی به نحوی از انحا به منافع اقلیت حاکمه لطمه می‌زد، سدی از مخالفت‌ها و کارشکنی‌ها پدید می‌آمد که آن اقدام را خنثی و بی‌اثر می‌کرد.»^۲

این وابستگی‌ها فقط به دوران رضاشاه خلاصه نمی‌شد، بلکه در دوران سلطنت محمدرضا نیز با شدت ادامه داشت. اردشیر زاهدی، داماد شاه

۱. حسین فردوست، *ظهور و سقوط پهلوی*، ج ۱، ص ۸۲.

۲. محمدرضا پهلوی، *انقلاب سفید*، فصل اصلاح قانون انتخابات، ص ۱۰۷.

و آخرین سفیر او در آمریکا، می نویسد: «باید عرض کنم که انتصاب هویدا به نخست وزیری، اگرچه ظاهراً اتفاقی صورت گرفت، اما هویدا نخست وزیری بود که آمریکا، انگلستان و اسرائیل روی او توافق کرده بودند و به همین دلیل، اعلی حضرت، با آن که چند بار کوشید تا هویدا را کنار بگذارد و من یا اسدالله علم و یا هوشنگ انصاری را مأمور تشکیل کابینه نماید، موفق نشد.»^۱

البته این خاطرات مطلب عجیبی نیست، زیرا شاهی که خود به دست بیگانگان انتخاب شده باشد طبیعی است که وزرای وی نیز باید وابسته باشند. حسین فردوست در بخشی از خاطرات خود، با اشاره به ملاقات خویش با ترات، رئیس اطلاعات انگلیس در ایران، و ناراحتی او از این که محمدرضا به رادیوهای آلمان گوش می کند و از روی نقشه های آن ها جنگ جهانی دوم را دنبال می کند می گوید: «پس از بازگشت، جریان را به محمدرضا گفتم. او شدیداً جا خورد و پرسید: "انگلیسی ها از کجا می دانند که من به رادیو گوش می دهم؟! فردا اول وقت با ترات تماس بگیر و بگو محمدرضا نقشه ها را پاره کرد و به هیچ رادیویی هم گوش نخواهد کرد، مگر رادیوهایی که ترات اجازه دهد!"»^۲

طبق تحقیقات مجلس سنای ایالات متحده، تعداد مستشاران آمریکایی در ایران، که در سال ۱۹۷۲، ۱۶،۰۰۰ نفر بود، در سال ۱۹۷۶، به ۲۴،۰۰۰ نفر افزایش یافته بود.^۳ در یکی از گزارش های این مجلس آمده است که تعداد آمریکایی ها در ایران می بایست به خاطر خرید بیشتر اسلحه از آمریکا، تا سال ۱۹۸۰، به ۶۰،۰۰۰ نفر برسد.^۴

۱. اردشیر زاهدی، ۲۵ سال در کنار شاه، ص ۲۱۷-۲۱۸.

۲. حسین فردوست، ظهور و سقوط سلطنت پهلوی؛ خاطرات حسین فردوست، ج ۱، ص ۱۰۰-۱۰۴.

۳. علی سلیمان پور و امیر اکبری، «روابط خارجی ایران و آمریکا در آستانه انقلاب اسلامی»، فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش نامه تاریخ، س ۱۱، ش ۴۲، بهار ۱۳۹۵، ص ۱۲۹-۱۴۸.

۴. ابراهیم سنجر، نفوذ آمریکا در ایران، ص ۱۲۱.

حال با ظهور انقلاب اسلامی، وابستگی‌های سیاسی و اداری ایران از تمام کشورهای جهان قطع شد و شعار راهبردی ایران، یعنی «نه شرقی نه غربی، جمهوری اسلامی»، به گوش تمام کشورهای جهان رسید.

مردم ایران با جمهوری اسلامی، معنای واقعی استقلال در انتخاب مسئولان و سیاست‌گذاران کشور را درک کردند و به بیگانگان مجال دخالت در امور سیاسی کشور را ندادند. روابط خارجه ایران نیز قابل توجه بوده است و امروزه ایران قبل از انقلاب را، که صرفاً پیاده‌نظام دولت‌های غربی در منطقه بود، اثرگذارترین کشور منطقه و بعضاً جهان می‌دانند. طبق گزارش *آمریکن/اینترست*، ایران به‌عنوان هفتمین قدرت در جهان شناخته شده است.

تصویر ۴: گزارش آمریکن اینترست درباره هشت قدرت برتر جهان در سال ۲۰۱۷، که ایران در جایگاه هفتم قرار دارد.^۱

پاسخ به دو شبهه

هنگامی که بحث استقلال در جمهوری اسلامی مطرح می‌شود، به واسطهٔ حجم‌های بسیار زیاد دشمنان نظام، شبهات مختلفی مطرح می‌شود که در اینجا، به دو مورد از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

1. the-american-interest.com/2017/01/24/the-eight-great-powers-of-2017

برنامه جامع همکاری (۲۵ ساله) ایران و چین

یکی از شباهت‌ها درباره استقلال ایران، برنامه جامع همکاری‌های ۲۵ ساله ایران و چین است که برخی آن را به گونه‌ای تلقی می‌کنند که گویی با این برنامه، ایران به چین فروخته شد.

جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران دو تمدن کهن آسیایی و دوشریک نزدیک در عرصه‌های تجاری، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و امنیتی، با دیدگاه‌ها و منافع مشترک بسیار در عرصه دوجانبه و چندجانبه هستند که یکدیگر را شریک راهبردی و استراتژیک خویش تلقی می‌کنند. به رسمیت شناختن مشترکات فرهنگی، چندجانبه‌گرایی، حمایت از حق ملت‌ها برای برخورداری از حق حاکمیت برابر و مدل توسعه بومی خود و اشتراک دیدگاه‌های مشابه در مورد مسائل مختلف جهانی، موجب گسترش روابط دو کشور به سطح راهبردی مبتنی بر منافع متقابل شده است.

مشارکت جامع راهبردی بین جمهوری خلق چین و جمهوری اسلامی ایران، که در ژانویه ۲۰۱۶ منتشر شده است، بر ضرورت فراهم آوردن مکانیزم و زیرساخت‌های لازم، برای توسعه همکاری‌ها، در یک چشم‌انداز ۲۵ ساله تأکید می‌کند. در مشارکت راهبردی جامع چین - ایران، مبتنی بر رویکرد منافع متقابل در زمینه دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی، با در نظر داشتن ظرفیت‌های عظیم همکاری، طرفین برای دسترسی به اهداف مختلفی همکاری خواهند کرد.

اهداف، اصول و ویژگی‌های برنامه همکاری راهبردی ۲۵ ساله ایران و چین

اهداف:

- ارتقای عملی روابط در سطح مشارکت جامع راهبردی، بر اساس اعلامیه دو رئیس‌جمهور در بهمن ۱۳۹۴؛
- نقشه راه و افق بلندمدت روابط در عرصه‌های مختلف، برای تحقق مشارکت جامع

راهبردی و ارتقای عملی آن؛

- فراهم ساختن بستری مناسب برای توسعه همه جانبه همکاری‌ها، در عرصه‌های تجاری، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، دفاعی و امنیتی، میان دو تمدن کهن آسیایی.

اصول:

- احترام متقابل و پیگیری منافع مشترک به صورت برد - برد در روابط دوجانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- به رسمیت شناختن اشتراکات فرهنگی، تقویت چند جانبه‌گرایی، حمایت از حق دولت‌ها برای برخورداری از حق حاکمیت برابر و بومی بودن مدل توسعه.

ویژگی:

- اشتراک نظر دو کشور در ارتباط با بسیاری از مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی، به ویژه مبارزه با یک جانبه‌گرایی.
- برنامه سیاسی - راهبردی، اقتصادی، و فرهنگی برای ترسیم چشم‌انداز ۲۵ ساله همکاری دو کشور

سیاسی - راهبردی:

- ارتقای تبادلات، رایزنی و همکاری در نهادهای منطقه‌ای و بین‌المللی؛
- همکاری و تقویت زیرساخت‌های دفاعی و مقابله با تروریسم.

اقتصادی:

- پیوند دادن ایران به زنجیره ارزش محور، از طریق تکمیل زنجیره‌های مکمل داخلی؛
- تولید مشترک به منظور تأمین بازارهای داخلی دو کشور و کشورهای ثالث، با بهره‌برداری از ظرفیت‌های دو کشور؛
- همکاری در حوزه‌های نفت، صنعت، معدن و حوزه‌های مرتبط با انرژی (نیرو، انرژی‌های تجدیدپذیر و...)، مبتنی بر دغدغه‌های توسعه ملی پایدار و زیست محیطی؛

- مشارکت مؤثر ایران در ابتکار کمربند - راه؛
- همکاری در زمینه‌های زیرساختی، ارتباطی (ریلی، جاده‌ای، بندری و هوایی)، مخابراتی، فناوری، علمی، آموزشی و بهداشتی؛
- تسهیل همکاری‌های مالی - بانکی، گمرکی و مقررات‌زدایی؛
- همکاری در توسعه مناطق ویژه و آزاد تجاری و صنعتی، از جمله در سواحل مکران؛
- تقویت همکاری‌های غیرنفتی با تمرکز بر حوزه دانش بنیان؛
- تسهیل همکاری‌ها در زمینه سرمایه‌گذاری و تأمین مالی پروژه‌ها و همکاری‌های اقتصادی؛
- تسهیل همکاری‌های بخش خصوصی از طریق رفع موانع همکاری.

فرهنگی:

- افزایش شناخت متقابل از طریق ارتقای تبادلات مردمی، گردشگری، رسانه‌ای، سازمان‌های مردم‌نهاد، انجمن‌های دوستی و همکاری دانشگاهی؛
- سرمایه‌گذاری و کمک به تکمیل زیرساخت‌های لازم برای ارتقای همکاری‌های فرهنگی در حوزه‌های مختلف، از جمله صنعت گردشگری^۱.

پاسخ به تصورات و القائات خلاف واقع درباره برنامه راهبردی ۲۵ ساله

۱. این سند قرارداد و معاهده نیست.
۲. این سند هیچ تعهدی برای هیچ‌یک از طرفین ایجاد نمی‌کند، بلکه چشم‌انداز روابط را ترسیم می‌کند.
۳. براساس تفسیر حقوقی دولت و شورای عالی امنیت ملی، این سند طبق قانون اساسی و به دلیل ایجاد نکردن هیچ‌گونه تعهدی، نیازمند تصویب در مجلس شورای اسلامی نیست، ولی نسخه‌ای از آن برای رئیس مجلس شورای اسلامی ارسال شده است.

۱. برای مطالعه بیشتر می‌توانید به ویرایش نهایی برنامه جامع همکاری (۲۵ ساله) ایران و چین، ارائه شده از سوی وزارت خارجه مراجعه نمایید.

۴. انتشار این سند، همچون اسناد مشابه، نیازمند توافق هر دو طرف امضاکننده است و عدم انتشار عمومی چنین سند‌های راهبردی‌ای متداول و معمول است.
۵. این سند حاوی هیچ عدد و رقمی درباره همکاری‌ها، اعم از اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، راهبردی و یا سرمایه‌گذاری و منابع مالی و پولی نیست.
۶. این سند هیچ منطقه و یا حتی نقطه‌ای از ایران را واگذار نمی‌کند و هیچ حق انحصاری در هیچ حوزه‌ای ایجاد نمی‌نماید.
۷. مدیریت، اداره و یا بهره‌برداری از هیچ منطقه و یا حوزه‌ای واگذار نشده است.
۸. استقرار هیچ نیروی نظامی‌ای در این سند پیش‌بینی نشده است و هیچ امکانی برای در اختیار گرفتن پایگاه وجود ندارد.
۹. این سند در مخالفت با هیچ طرف ثالث و یا برای مداخله در امور هیچ کشوری نیست.

دریای خزر

یکی دیگر از شبهاتی که درباره ارتقای استقلال جمهوری اسلامی ایران مطرح می‌شود واگذاری ۳۲ درصد از دریای خزر توسط ایران به روسیه است.

واگذاری سهم ایران از دریای خزر و عقب‌نشینی جمهوری اسلامی از حقوق ملت خود، شبهه‌ای است که غالباً درباره موضوع حفظ تمامیت ارضی و استقلال ایران طرح می‌شود:

«ایران و شوروی سابق، به‌عنوان دو کشور ساحلی دریای خزر، هر کدام مالک ۵۰ درصد از این دریا بوده‌اند و در معاهده ۱۹۲۱ و ۱۹۴۰ نیز، که بین دو کشور امضا شده است، این مالکیت ۵۰ درصدی به رسمیت شناخته شده است. ولی جمهوری اسلامی از حقوق ملت ایران و مالکیت ۵۰ درصدی بر دریای خزر عقب‌نشینی کرده و قرار است سهم ایران به ۱۱ تا ۲۰ درصد کاهش یابد.»

برای درک نادرستی این ادعا کافی است مسئله را به صورت منطقی مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم:

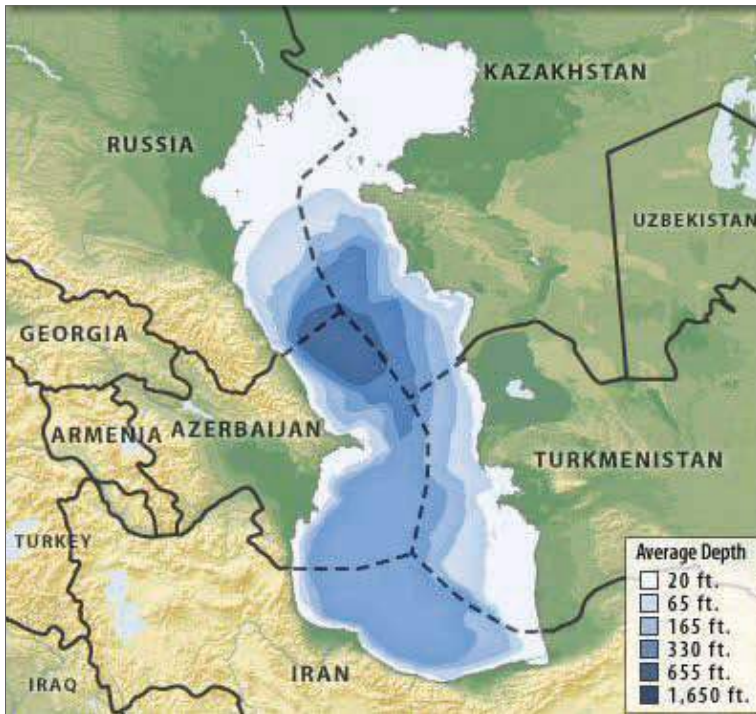
اگر دریای خزر یک دریای دایره‌شکل بود و ایران و شوروی در دو طرف این دایره به طور مساوی ساحل داشتند، طبق منطق و مقررات بین‌المللی، مالکیت هر کدام بر این دریا، ۵۰ درصد بود و هرگونه تغییری در جغرافیای سیاسی شوروی نمی‌توانست به سهم ۵۰ درصدی ایران خلی وارد کند.

اما واقعیت مسئله بر روی نقشه جغرافیا مقابل چشمان ماست: خزر ۶,۵۰۰ کیلومتر ساحل دارد. در گذشته، از این میزان، ۵,۸۴۳ کیلومتر متعلق به شوروی بود و تنها ۶۵۷ کیلومتر از آن برای ایران بوده‌است. حال چگونه و براساس کدام منطق عقلی و قاعده بین‌المللی ای می‌توان پذیرفت کشوری که ۹ برابر دیگری ساحل دارد، سهمی مساوی از دریا داشته باشد؟

اگر با یک خودکار سعی کنید روی نقشه دریای خزر، خط مرزی دریای خزر بین ایران و سایر کشورهای ساحلی را طوری ترسیم کنید که ۵۰ درصد آن به ایران برسد، متوجه می‌شوید که حتی روی کاغذ هم نمی‌توان این کار را انجام داد.

هم‌اکنون، که اتحاد جماهیر شوروی از هم پاشیده و در آن سوی خزر، به جای یک کشور، با چهار کشور روسیه، قزاقستان، آذربایجان و ترکمنستان مواجه هستیم، سهم ایران همچنان همان ۶۵۷ کیلومتر ساحلی است و میزان مالکیت ایران بر دریا نیز، براساس همین میزان سهم از ساحل، به جای خود باقی است. مابقی دریا نیز براساس سهم ۵,۸۴۳ کیلومتری شوروی سابق، بین چهار کشور دیگر تقسیم می‌شود و سهمی از ایران کم نمی‌شود.

از طرفی بد نیست بدانیم کمترین میزان ساحل در خزر متعلق به ایران است: قزاقستان ۱,۹۰۰ کیلومتر، ترکمنستان ۱,۷۶۸ کیلومتر، روسیه ۱,۳۵۵ کیلومتر، آذربایجان ۸۲۰ کیلومتر و ایران ۶۵۷ کیلومتر. با این حساب، حدود ۱۰ درصد از ساحل دریای خزر متعلق به ایران است. لذا چگونه ممکن است ۵۰ درصد از دریای خزر متعلق به ایران باشد؟!

تصویر ۵: کشورهای حاشیه دریای خزر و یک تقسیم بندی فرضی برای سهم آنها از دریا

پس از روشن شدن این مسئله، مغالطه دیگری توسط برخی افراد نامطلع صورت می‌گیرد: «درست است که ایران کمترین سهم ساحل را در خزر دارد، ولی ایران و شوروی در سال‌های ۱۹۲۱ و ۱۹۴۰ معاهداتی داشته‌اند که طبق آن‌ها مالکیت خزر به دو قسمت ۵۰ درصدی تقسیم شده است.»

راستی‌آزمایی این ادعا اصلاً کار سختی نیست؛ کافی است به متن این دو معاهده مراجعه کرد. در هیچ بندی از این دو معاهده، کوچک‌ترین اشاره‌ای به مالکیت ۵۰ درصدی دو کشور نشده است:

- در معاهده ۱۹۲۱، حق کشتی‌رانی ایران در خزر به رسمیت شناخته شده است. براساس معاهده ترکمانچای، ایران از حق کشتی‌رانی در خزر ممنوع شده بود که دولت جدید شوروی در آن زمان، با معاهده ۱۹۲۱، این حق را به ایران برگرداند.
 - مواد دیگر معاهده ۱۹۲۱ و معاهده ۱۹۴۰ درباره بهره‌برداری از شیلات، عوارض بندری، نحوه حمل و نقل مسافر و بار و نظایر این‌ها سخن می‌گوید.
- برای روشن شدن موضوع و بازی رسانه‌ای اجرا شده حول این موضوع، ذکر این نکات ضروری است:

اول این‌که پس از انقلاب اکتبر ۱۹۱۸ و تغییر در حاکمیت شوروی، موافقت‌نامه ۱۹۲۱ میان ایران و شوروی منعقد شد و حق انحصاری روس‌ها برای کشتی‌رانی در خزر، که در عهدنامه ننگین ترکمانچای به شوروی واگذار شده بود، لغو شد. لذا ایران نیز دارای حق کشتی‌رانی، بدون ذکر هیچ درصد و سهم مشخصی گردید. در سال ۱۹۴۰ نیز توافق جدیدی میان ایران و شوروی صورت گرفت که به موجب آن، دریا تا فاصله ۱۰ مایلی از سواحل، «آب‌های تحت حاکمیت کشورها» و مابقی دریا نیز به صورت مشاع در نظر گرفته شد. لذا هیچ سهمی مبنی بر ۵۰ درصد عنوان نشده بود و لفظ «مشاع»، بدون هیچ مبنای علمی، به عنوان سهم ۵۰ درصدی ایران تفسیر می‌شود.

دوم این‌که اختلاف اصلی‌ای که امروزه در خزر وجود دارد، درباره استفاده از منابع بستر و زیربستر است. لذا در مورد کشتی‌رانی (که موضوع اصلی کنوانسیون‌های ۱۹۲۱ و ۱۹۴۰ بود)، همچنان اختلاف چندانی وجود ندارد. در زمانی که اصلاً مقوله انرژی در خزر موضوعیت نداشت، عهدنامه‌های مذکور با شوروی به امضا رسید. بنابراین مقایسه شرایط امروز با آن زمان، آن‌هم در شرایطی که یک عامل مهم و مبنایی وجود نداشته است، یک مقایسه از اساس باطل است.

سوم این‌که در توافق اخیر میان پنج کشور حوزه خلیج فارس، در تاریخ

۲۱ مرداد ۱۳۹۷، که با نام «کنوانسیون رژیم حقوقی دریای خزر»^۱ شناخته می‌شود و شبهات اخیر به بهانه آن منتشر شده است نیز در بند اول از ماده ۸، به وضوح بیان شده است: «تعیین حدود بستر و زیربستر دریای خزر به بخش‌ها باید از طریق توافق بین کشورهای با سواحل مجاور و مقابل، با در نظر گرفتن اصول و موازین عموماً شناخته شده حقوق بین‌الملل، به منظور قادر ساختن آن دولت‌ها به اعمال حقوق حاکمه خود در بهره‌برداری از منابع زیربستر و سایر فعالیت‌های اقتصادی مشروع مرتبط با توسعه منابع بستر و زیربستر انجام شود.»

از طرفی ماده ۱ این کنوانسیون، که به تعریف اصطلاحات می‌پردازد، در توضیح اصطلاح «خطوط مبدأ مستقیم» تصریح می‌کند: «خطوط مبدأ مستقیم: خطوط مستقیمی است که نقاط مربوط / مناسب را بر روی خط ساحلی به یکدیگر وصل می‌کند و خط مبدأ را در مکان‌هایی که خط ساحلی مضرّس می‌باشد یا در مکانی که در آن حاشیه‌ای از جزایر در امتداد ساحل و در مجاورت نزدیک آن قرار دارد تشکیل می‌دهد. روش تعیین خطوط مبدأ مستقیم باید در موافقت‌نامه جداگانه‌ای بین همه طرف‌ها تعیین شود.»

لذا می‌بینیم که در این دو بند از کنوانسیون، صریحاً اعمال حقوق حاکمه دولت‌ها و همچنین تعیین خطوط مبدأ مستقیم موکول به موافقت‌نامه‌های دیگر و مشروط به پذیرش طرفین شده است. لذا اصولاً ادعا در مورد واگذاری سهم ایران از دریای خزر و به رسمیت شناخته شدن توافق کشورهای شمال درباره سهم هریک از خزر، بی‌پایه و اساس است.

انواع تقسیم آب دریای خزر

در حالت عادی، طبق قواعد حقوق بین‌الملل دریاها، سهم هر کشور از منابع دریا چیزی بین ۲۰۰ تا ۳۰۰ مایل دریایی است (که تقریباً به نفع ایران و روسیه

است). اما در صورت بروز مناقشه، سه فرمول منطقی برای تقسیم‌بندی دریا وجود دارد که عبارت‌اند از:

- فرمول اول: تقسیم دریا بر مبنای طول خط ساحلی (به نفع قزاقستان با بیشترین طول خط ساحلی و به ضرر ایران با کمترین طول ساحل)؛
- فرمول دوم: تقسیم بر اساس مساحت کف دریا (به نفع روسیه با بیشترین مساحت محصور)؛
- فرمول سوم: تقسیم به مساوات (بهترین حالت برای ایران با سهم ۲۰ درصدی) و این تنها در صورتی پذیرفته می‌شود که کشوری مانند قزاقستان، که ۱۹۰۰ کیلومتر از سواحل خزر را در اختیار دارد، رضایت دهد که از حق خود بگذرد و با ایرانی که ۶۷۵ کیلومتر دارد حق سهم یکسانی از آب‌های دریای خزر داشته باشد.

تمام بحث‌ها درخصوص دریای خزر، بر سر پذیرش یکی از سه فرمول بالا در جریان است که البته ایران با وجود این‌که طبق دو فرمول اول، حدود ۸ تا ۱۰ درصد سهم خواهد داشت، اما به‌رغم مقاومت شدید کشورهای همسایه (به‌ویژه آذربایجان)، تاکنون موفق شده‌است تا محدودۀ ۱۸ درصدی، مقتدرانه اعمال حاکمیت کند.

در سال ۱۹۹۸، سه کشور روسیه، آذربایجان و قزاقستان ۶۴ درصد دریای خزر را میان خود تقسیم کردند و مابقی را به ایران و ترکمنستان سپردند که این موضوع مورد موافقت ایران قرار نگرفت. لذا ترکمنستان نیز در این مطالبه به ایران پیوست. در دولت احمدی‌نژاد، در خط مرزی ۱۸ درصدی دریا، یک سکوی شناور اکتشافی بارگذاری و نصب شد. این اقدام هرچند با مخالفت آذربایجان روبه‌رو شد، اما در پاسخ، ایران با برخوردی قاطع، بازگشت سرزمین مادری را به باکو گوشزد کرد. پس از آن نیز پیشنهاد ۶۴ درصدی بین سه کشور، به دلیل مخالفت ایران و ترکمنستان بدون نتیجه رها شد.

۲) استقلال در کشورهای دنیا

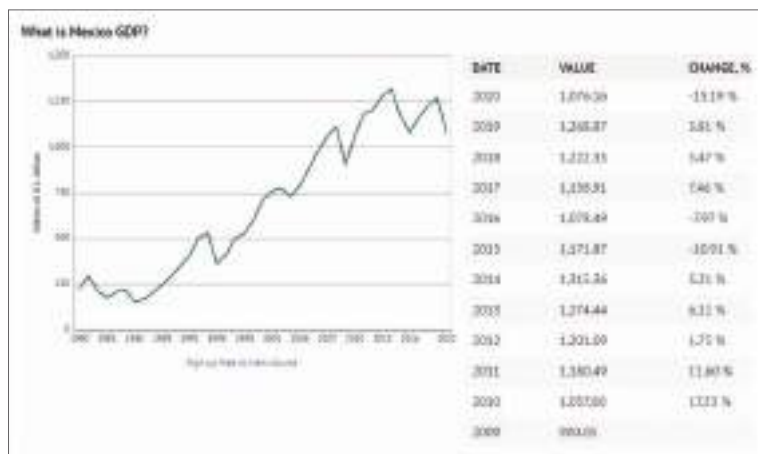
برای بررسی استقلال یا وابستگی کشورهای مختلف دنیا، در این پژوهش، فقط به بررسی مختصر مکزیک و کشورهای شرق آسیا اکتفا می‌کنیم.

اول مکزیک

مکزیک به‌عنوان یکی از کشورهای شناخته می‌شود که اقتصاد آن بسیار وابسته به آمریکاست. در ادامه، برخی از آمارهای اقتصادی مهم مکزیک ارائه شده‌اند.

الف) رشد چشمگیر تولید ناخالص ملی مکزیک

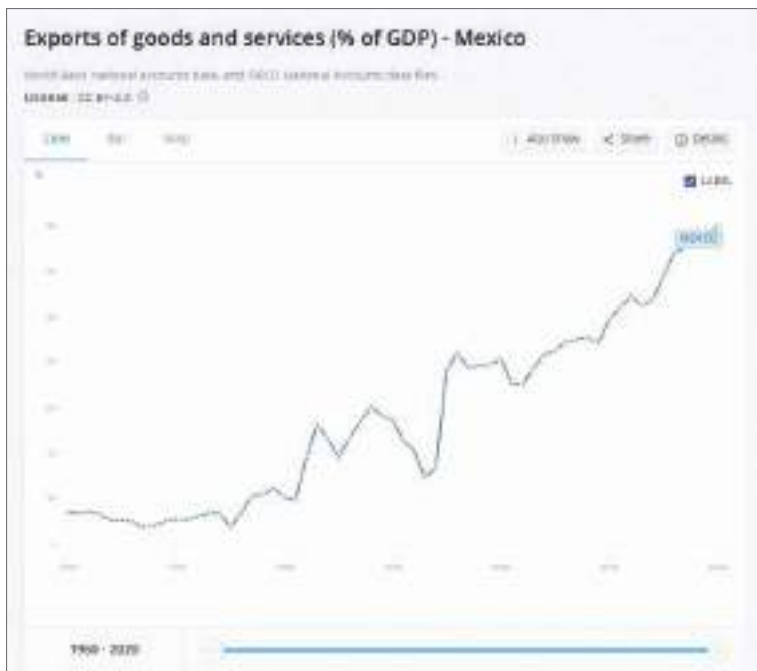
اقتصاد نوظهور مکزیک، در سال‌های اخیر، رشد فزاینده‌ای داشته‌است. در تصویر زیر، نمودار رشد تولید ناخالص ملی این کشور در سال‌های ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۰ نمایش داده شده‌است.

تصویر ۶: نمودار تولید ناخالص ملی مکزیک از سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۰

ب) سهم مهم صادرات مکزیک از افزایش تولید ناخالص ملی

افزایش تولید ناخالص ملی به عوامل مختلفی وابسته است. مکزیک با افزایش صادرات خود توانسته است شاخص تولید ناخالص ملی خود را به خوبی افزایش دهد.

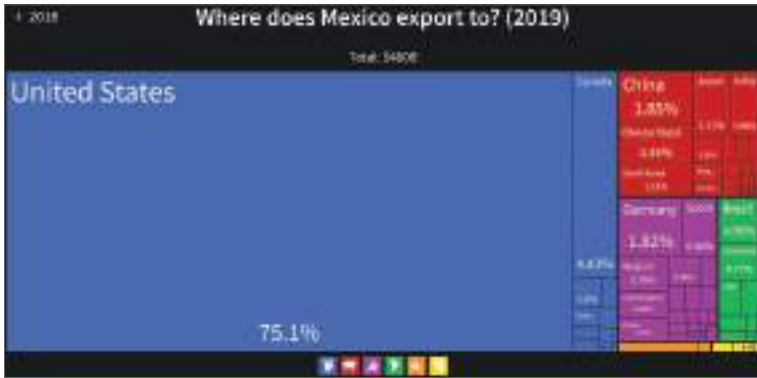

تصویر ۷: نمودار سهم صادرات از تولید ناخالص ملی مکزیک، از سال ۱۹۶۰ تا ۲۰۲۰

پ) آمریکا، مقصد ۷۵ درصد از صادرات مکزیک

با توجه به مرز زمینی مشترک با آمریکا، مکزیک توانسته است ۷۵ درصد از صادرات خود را به این کشور ارسال کند. کشورهای توسعه یافته کانادا، چین، آلمان و ... نیز جزو مهم ترین شرکای تجاری مکزیک هستند.

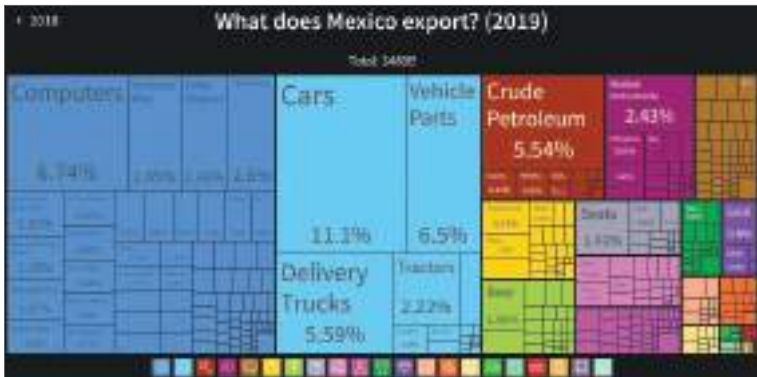
1. <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=MX>

تصویر ۸: سهم کشورهای مختلف از واردات محصولات تولید شده در مکزیک، در سال ۲۰۱۹

ت خودرو و محصولات الکترونیک، بیشترین صادرات مکزیک

تنوع اقلام صادراتی مکزیک گسترده است. خودرو و لوازم دیجیتالی و هوشمند از اقلام صادراتی مهم مکزیک هستند و نفت خام فقط حدود ۵٫۵۴ درصد از صادرات این کشور را به خود اختصاص داده است.

تصویر ۹: تنوع محصولات صادراتی مکزیک در سال ۲۰۱۹

1. oec.world/en/profile/country/mex
2. oec.world/en/profile/country/mex

ث) کارگران مکزیکی، نیروی کار بسیار ارزان نسبت به نیروی کار کشور همسایه خود، آمریکا

نکته قابل توجه درخصوص این کشور، فاصله دستمزد یک کارگر مکزیکی در قیاس با یک کارگر آمریکایی است. یک کارگر در مکزیک، تقریباً یک دهم یک کارگر در آمریکا دستمزد می‌گیرد.

تصویر ۱۰۰۰۰: رتبه بندی کشورها براساس حداقل دستمزد کارگر، در سال ۲۰۲۱

ج) شرکت‌های معروف آمریکایی و بین‌المللی ای که در مکزیک خط تولید دارند

اختلاف قیمت در هزینه نیروی کار در مکزیک و نزدیکی به بازار بسیار بزرگ آمریکا باعث شده است تا شرکت‌های بزرگ جهانی اقدام به تأسیس خط تولید

1. worldpopulationreview.com/country-rankings/minimum-wage-by-country

محصولات خود در این کشور کنند. در تصویر زیر، برخی از این شرکت‌های بزرگ نشان داده شده‌اند.

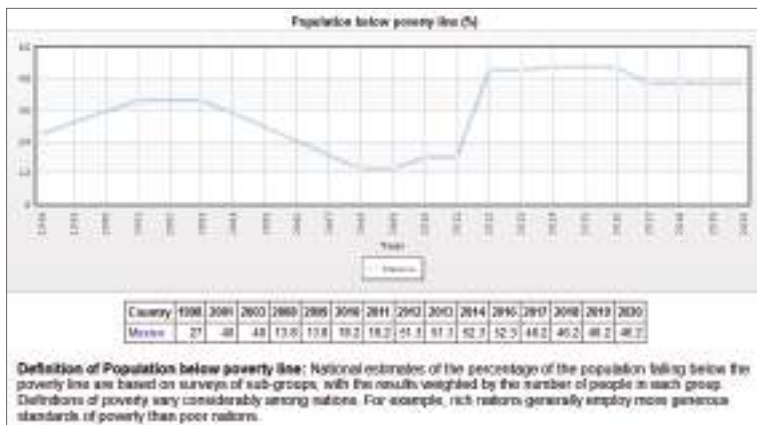
تصویر ۱۱: لوگوی شرکت‌های بزرگی که در مکزیک اقدام به راه‌اندازی خط تولید محصولات خود کرده‌اند^۱

چ) روند افزایشی و نرخ ۴۶ درصدی جمعیت زیر خط فقر مکزیک

با توجه به افزایش تولید ناخالص ملی و نیز توسعه صادرات، مکزیک می‌بایست مردمی ثروتمند داشته باشد، اما نکته مهم سوءاستفاده شرکت‌های بزرگ از مردم این کشور، به‌عنوان نیروی کار بسیار ارزان است. این شرکت‌ها توانسته‌اند با قیمت تمام‌شده‌ای بسیار کمتر نسبت به کشورهای دیگر، کالای خود را در مکزیک تولید و به بازار آمریکا صادر نمایند؛ اما در این میان، مردم مکزیک کمترین سود را از این صادرات دریافت می‌کنند، به حدی که علی‌رغم

1. tacna.net/companies-succeeding-in-mexico

روند افزایشی تولید ناخالص ملی در این کشور، جمعیت فقیر آن نه تنها کاهش نیافته، بلکه افزایش نیز یافته است. در سال ۲۰۲۰، نزدیک به ۴۶ درصد از مردم مکزیک زیر خط فقر به سر می‌بردند، در حالی که با این حجم صادرات و تولید ناخالص ملی، قطعاً می‌بایست فقرای این کشور بسیار کمتر می‌بودند.

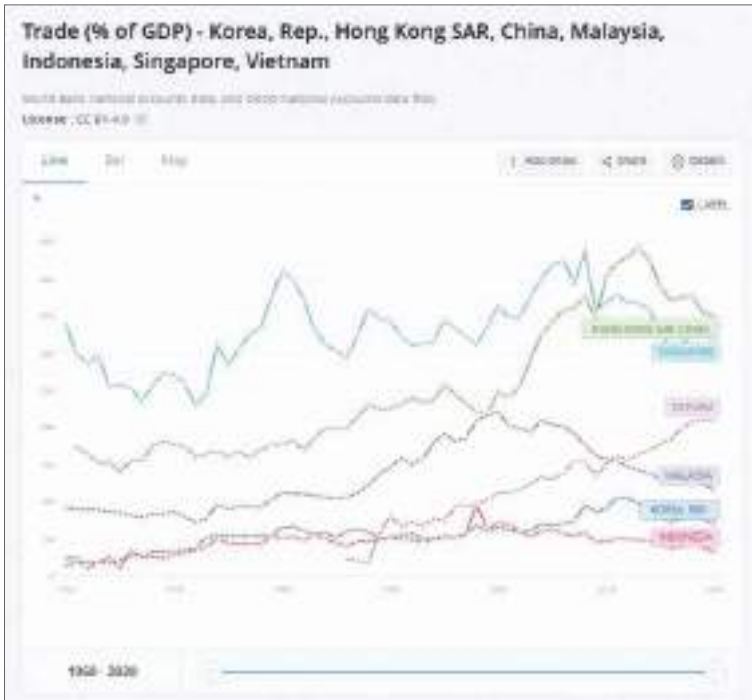
تصویر ۱۲: ... نمودار جمعیت زیر خط فقر در کشور مکزیک، از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۰^۱

دوم | کشورهای شرق آسیا

الف) وابسته‌ترین کشورهای دنیا به تجارت خارجی

نمودار نسبت تجارت به تولید ناخالص ملی برای کشورهای مختلف شرق آسیا، در تصویر صفحه بعد ارائه شده است. روند رو به رشد این شاخص و عدد نجومی آن در کشورهای شرقی، که بعضاً به ۴۰۰ درصد می‌رسد، نشان از وابستگی زیاد این کشورها به تجارت بین‌المللی دارد. از این رو اقتصاد این کشورها نسبت به حوادث مختلف مالی جهان، بسیار حساس است و با کوچک‌ترین بحران مالی شرکای تجاری خود، دچار تزلزل و افول می‌شود.

1. indexmundi.com/g/g.aspx?c=mx&v=69

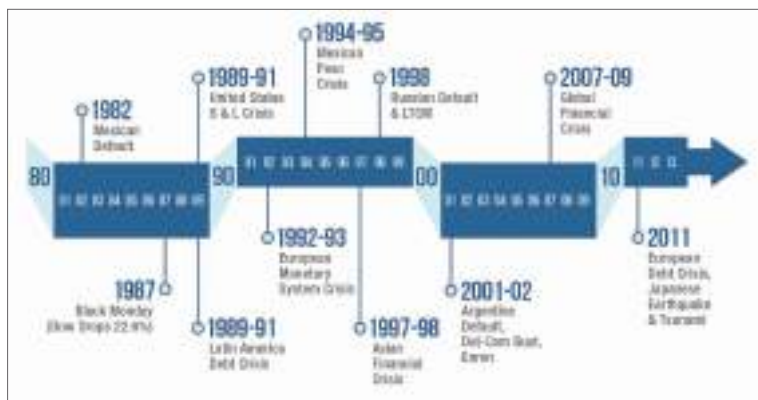
تصویر ۱۳: ... سهم تجارت (مجموع واردات و صادرات) از تولید ناخالص ملی در کشورهای شرق آسیا در سال‌های ۱۹۶۰ تا ۲۰۲۰^۱

ب) بحران‌های بزرگ مالی به دلیل وابستگی شدید به سرمایه‌گذاری خارجی

در دهه ۱۹۹۰ میلادی، راه برای سرمایه‌گذاری خارجی‌ها در اقتصاد کشورهای شرق آسیا گشوده شد، به طوری که فقط در سال ۱۹۹۶، سرمایه‌گذاران خارجی ۱۰۰ میلیارد دلار به اقتصاد کره جنوبی تزریق کردند و موجب وابسته‌سازی شدید شرقی‌ها به سرمایه خارجی شدند. همین امر باعث شد تا پس از بیرون کشیدن سرمایه‌های خارجی از این کشورها، اقتصادهای شرق آسیا یکی پس از دیگری با ورشکستگی مواجه شوند و دچار بحران بزرگ مالی سال ۱۹۹۷-۱۹۹۸ گردند

1. data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS?locations=KR-HK-MY-ID-SG-VN

که همین امر زمینه ساز بحران های سیاسی و اجتماعی نیز در این کشورها شد. موج خودکشی ها در کره جنوبی مربوط به همین دوران است.

تصویر ۱۴: خط زمانی حوادثی که منجر به بحران مالی کشورهای شرق آسیا شد (از جولای ۱۹۹۷ تا ژانویه ۱۹۹۸، که از تایلند آغاز و به هنگ کنگ، اندونزی و کره جنوبی کشیده شد).^۱

تصویر ۱۵: گزارش پایگاه تحلیلی/اینوستوپدیا درباره بحران های پیش روی کره جنوبی^۲

1. corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/finance/asian-financial-crisis
 2. web.archive.org/web/20160116143222/https://www.investopedia.com/articles/investing/011516/4-economic-challenges-south-korea-faces-2016.asp

سوم | ابلايای وابستگی نظامی کشورها الف) پرداخت هزینه‌های نظامی حضور آمریکایی‌ها در خاک ژاپن، توسط دولت ژاپن

تصویر ۱۶: ... گزارش ژاپن تایمز از پرداخت هزینه‌های حضور ارتش آمریکا در ژاپن، توسط دولت این کشور^۱

ب) ممنوع شدن مصرف الکل برای سربازان آمریکایی در خاک ژاپن پس از تجاوزهای گسترده به زنان ژاپنی و قتل آن‌ها

تصویر ۱۷: ... ممنوع شدن مصرف الکل برای نیروی دریایی ارتش آمریکا در ژاپن، پس از وقوع تراژدی‌های بی‌پای^۲

1. japantimes.co.jp/news/2017/01/31/national/much-japan-pay-host-u-s-forces-depends-ask/#.XCzb8yyhW1s
2. usnews.com/news/articles/2016-06-06/us-navy-bans-alcohol-in-japan-after-drunk-

پ) اعتراض مردم اوکیناوا به تجاوز و قتل زنان، توسط نیروی دریایی ارتش آمریکا

The screenshot shows the top of the Guardian website with the logo and navigation menu. The main headline reads: "Thousands protest at US bases on Okinawa after Japanese woman's murder". Below the headline is a sub-headline: "Protest marks new low for US and Japanese relations over Okinawa with threats to have its air station moved to another part of the island". A photograph shows a group of protesters holding signs that say "MARINES OUT" and "NO BASE OUT".

تصویر ۱۸: ... گزارش گاردین از اعتراضات مردم ژاپن به حضور نظامیان آمریکا و اقدامات جنایت کارانه آنان در خاک ژاپن^۱

driving-rape-and-death

1. theguardian.com/world/2016/jun/19/thousands-protest-at-us-bases-on-okinawa-after-japanese-womans

ت) تقاضای دولت ژاپن از آمریکا برای پایان دادن به مرگ دختران و زنان ژاپنی بر اثر تجاوز سربازان آمریکایی به آن‌ها

TOKYO - Japan's prime minister expressed his "strong indignation" Friday after an American working on a U.S. military base in Okinawa was arrested on suspicion of abandoning the body of a woman who disappeared last month.

"I have no words to express, considering how the family feels," Prime Minister Shinzo Abe told reporters. "We urge the U.S. side to take thorough measures to prevent the recurrence of such events."

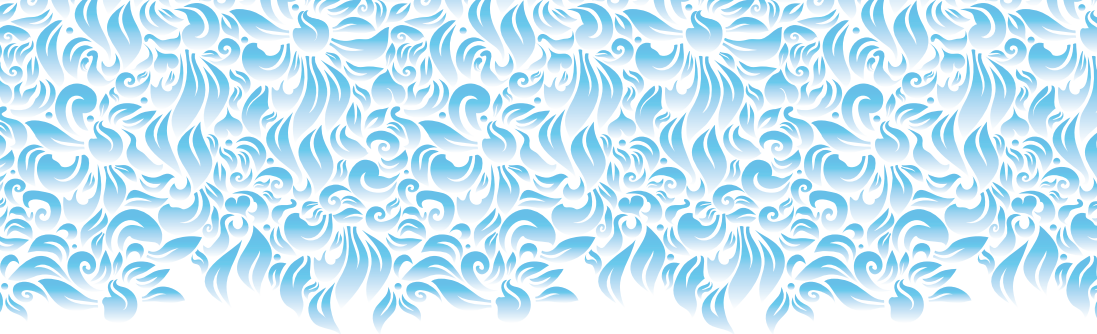
تصویر ۱۹: تقاضای دولت ژاپن از آمریکا برای پایان دادن به مرگ دختران و زنان ژاپنی بر اثر تجاوز سربازان آمریکایی به آن‌ها

1. cbsnews.com/news/japan-us-military-related-rapes-deaths-okinawa

فصل دوم

گسترش عدالت اجتماعی

منظور از عدالت اجتماعی توزیع عادلانهٔ ثروت و درآمد ملی در میان افراد جامعه است. پیش از ورود به بحث عدالت اجتماعی در جمهوری اسلامی، بد نیست به اختصار، به وضعیت اقتصادی مردم در دوران پهلوی، در نگاه اندیشمندان و نویسندگان غربی بپردازیم.

ضعیف‌تراز سوریه، در مسیر توسعه

فرانس فیتزجرالد^۱، نویسندهٔ سرشناس آمریکایی، مشاهدات خود از ایران را در سال ۱۳۵۳، در مقاله‌ای به نام «به شاه هرچه می‌خواهد بدهید»، که در مجلهٔ آمریکایی *هارپر چاپ شد*، آورده است:

«وضعیت ایران، به‌طور کلی، به مراتب بدتر از کشوری مانند سوریه است که نه نفت دارد و نه ثبات سیاسی، زیرا شاه برای توسعهٔ کشور هرگز تلاش جدی‌ای نکرده است. [...] ثروت کشور بیشتر به سوی خودروهای شخصی و نه اتوبوس، کالاهای مصرفی و نه بهداشت عمومی و به سوی حقوق سربازان و پلیس کشور و نه آموزگاران سرازیر شده است.»^۲

1. Frances FitzGerald

2. Frances FitzGerald, Giving The Shah Everything He Wants, 1974, November, p. 70.

(فیتزجرالد، «به شاه هرچه می‌خواهد بدهید»، مجلهٔ *هارپر*، نوامبر ۱۹۷۴ میلادی، ص ۷۰.)

بدترین وضعیت در توزیع نابرابر درآمد

یرواند آبراهامیان در کتاب خود، دربارهٔ توزیع درآمد حاصل از فروش نفت در اواخر حکومت پهلوی می‌نویسد:

«استراتژی رژیم سرازیر کردن ثروت نفتی به سوی نخبگان وابسته به دربار بود که بعدها کارخانه‌ها، شرکت‌ها و واحدهای کشت و صنعت متعددی را تأسیس کردند. ثروت به لحاظ نظری، به صورت قطره‌ای، به پایین جریان می‌یافت، اما در عمل، در ایران، همانند بسیاری از دیگر کشورها، همچنان به بالا چسبیده بود و مسیرش به رده‌های پایین‌تر نردبان اجتماعی، روز به روز کمتر می‌شد. ثروت، همانند یخ در آب گرم، در فرایند دست‌به‌دست شدن، ذوب می‌شد و نتیجهٔ آن نیز چندان تعجب‌آور نبود. در دههٔ ۱۹۵۰ میلادی (۱۳۳۰ ش)، ایران یکی از مشکل‌دارترین کشورهای جهان سوم به لحاظ توزیع نابرابر درآمدها بود، اما بنابر گزارش سازمان بین‌المللی کار در دههٔ ۱۹۷۰ میلادی (۱۳۵۰ ش)، به یکی از بدترین کشورهای جهان تبدیل شد.»^۱

چند درصد جمعیت شهرنشین ایران در دورهٔ پهلوی، تنها در یک اتاق زندگی می‌کردند؟

جان فوران دربارهٔ هزینه‌های زندگی مردم در اواخر حکومت پهلوی می‌گوید:

«در سال ۱۳۵۱، ۴۳٫۲ درصد [از] درآمد میانگین شهرنشین [...] به مصرف مواد غذایی رسیده [است]. اجاره‌ها در [سال‌های] ۱۳۳۹-۱۳۵۴، ۱۵ برابر شده‌است. در فاصلهٔ [سال] ۱۳۵۳-۱۳۵۴، این هزینه‌ها ۲۰۰ درصد و در سال ۱۳۵۴-۱۳۵۵، ۱۰۰ درصد افزایش داشته‌است. تعداد خانواده‌های شهرنشین که تنها در یک اتاق زندگی می‌کردند، از ۳۶ درصد در سال ۱۳۴۶، به ۴۳ درصد در سال ۱۳۵۶ افزایش یافت.»^۲

نظر مؤسسهٔ آمریکایی هادسن دربارهٔ اقتصاد ایران در دورهٔ پهلوی

بنابر گزارش مؤسسهٔ هادسن^۳ (یکی از مهم‌ترین اتاق‌های فکر در تدوین و طراحی سیاست‌های کلان ایالات متحده، که امروزه نیز نقش جدی و

۱. یرواند آبراهامیان، تاریخ ایران مدرن، ترجمه محمدابراهیم فتاحی، ص ۲۵۲.

۲. جان فوران، مقاومت شکننده، ترجمه تدین، ص ۴۹۲.

تأثیرگذاری دارد)، در سال ۱۹۷۵ میلادی (۱۳۵۴ ش)، حتی اگر ایران به نرخ رشد پیش‌بینی شده حاصل از سیاست‌های اقتصادی حکومت پهلوی دست یابد، در سال ۱۹۸۵ م (۱۳۶۴ ش)، اقتصادش از اقتصاد هندوستان بهتر نخواهد بود و اگر از مکزیک عقب نباشد، حداکثر به سطح آن کشور خواهد رسید.^۱

وضعیت صنعت ایران در دوره پهلوی در مقایسه با دیگر کشورهای جهان

جان فوران درباره صادرات صنعتی غیرنفتی ایران در مقایسه با کشورهای دیگر چنین می‌نویسد:

«سهم صنعت در تولید ناخالص ملی، ۱۸ درصد بود و به مراتب از سهم خدمات (۳۵ درصد) و نفت (۳۵ درصد) در ۱۳۵۶-۱۳۵۷ کمتر می‌شد و دیگر این که صادرات صنعتی غیرنفتی تنها ۲ تا ۳ درصد همه صادرات ایران در سال ۱۳۵۴ را تشکیل می‌داد، که در مقایسه با کشورهای مثل هندوستان (بیش از ۵۰ درصد)، سنگاپور (۶۰ درصد) و مکزیک (۳۳ درصد)، بسیار ناچیز می‌نمود.»^۲

سطح معیشت ایرانیان در دوره پهلوی، نسبت به کشورهای خاورمیانه، به گزارش سازمان ملل متحد

فوران همچنین درباره وضعیت زندگی مردم در اواخر دوره رضاشاه بیان می‌کند:

«سطح زندگی دهقانان ایرانی رضایت‌بخش نبود. به اعتقاد بسیاری از ناظران، در اواخر سلطنت رضاشاه، این وضع بدتر شد. [...] رژیم غذایی در یک خانواده معمولی دهقانی به شرح زیر بود:

صبحانه: نان و چای؛
ناهار: نان و ماست؛
شام: نان و ماست و چای.

کدی^۳ [تاریخدان آمریکایی و متخصص حوزه خاورمیانه و ایران] نتیجه

۱. فرد هالییدی، بول نفت و جاه‌طلبی‌های کشورها، مؤسسه هادسن، س آل ۱۹۷۴ میلادی.

۲. جان فوران، مقاومت شکننده، ترجمه احمد تدین، ص ۴۸۴.

3. Nikki R. Keddie

می‌گیرد: "دهقان غالباً گرسنگی می‌کشید." سازمان ملل متحد در دهه ۱۹۵۰ میلادی (۱۳۳۰ ش)، برآوردی در این زمینه به عمل آورد و متوجه شد در ایران، هر بزرگسال روزانه کمتر از ۱,۸۰۰ کالری دریافت می‌کند که از تمامی مناطق فقیرنشین خاورمیانه کمتر و پایین‌تر بود.^۱

پس از نگاهی به وضعیت اقتصادی مردم در دوران پهلوی، اکنون به بحث اصلی می‌پردازیم. برای سنجش عدالت اجتماعی، بایستی هم‌زمان به «کاهش نابرابری» و «کاهش فقر» در میان مردم کشور توجه کرد.

نابرابری

شاخص ضریب جینی

برای تشخیص توزیع مناسب ثروت در یک جامعه، از شاخص ضریب جینی استفاده می‌شود. این ضریب یک واحد اندازه‌گیری است که برای سنجش میزان نابرابری در توزیع درآمد یا ثروت در یک جامعه آماری استفاده می‌شود.

اگر ضریب جینی برابر با صفر باشد، یعنی درآمد کشور بین همه افراد جامعه به صورت یکسان تقسیم می‌شود. اگر ضریب جینی برابر با یک باشد، یعنی درآمد کشور فقط به یک نفر رسیده و باقی افراد هیچ سهمی از آن ندارند. بنابراین اگر ضریب جینی کشوری در طول بازه زمانی مشخصی کاهش پیدا کند، نشان‌دهنده افزایش عدالت اجتماعی و کاهش فاصله طبقاتی در آن کشور خواهد بود. مقایسه و بررسی تغییرات این شاخص در یک دوره زمانی، برای هر کشور، ملاک مناسبی برای تشخیص فاصله طبقاتی و موفقیت آن کشور در زمینه عدالت اجتماعی خواهد بود.^۲

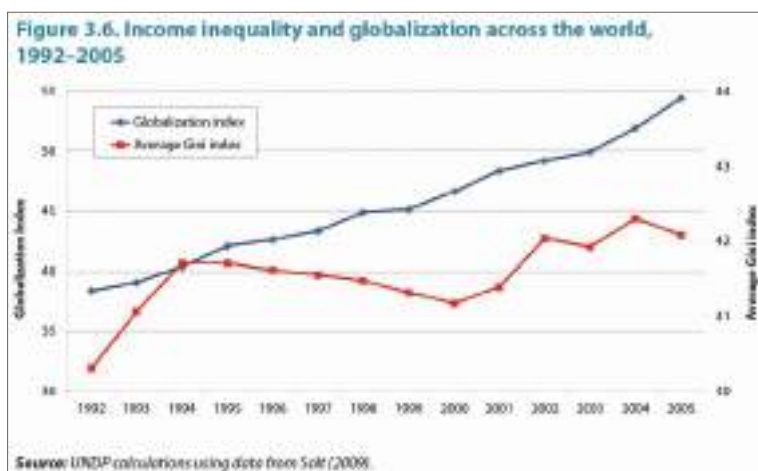
۱. جان فوران، مقاومت شکننده، ترجمه تدین، ص ۳۴۹.

۲. امکان دارد دو کشور ضریب جینی یکسان داشته باشند، ولی یکی نسبت به دیگری ثروتمندتر باشد.

الف) روند تغییرات ضریب جینی در کشورهای جهان

دفتر برنامه توسعه سازمان ملل متحد^۱ در سال ۲۰۱۳، گزارشی با موضوع افزایش نابرابری در دنیا منتشر کرد که در ادامه، بخش‌هایی از این گزارش آمده است.

افزایش ضریب جینی در جهان

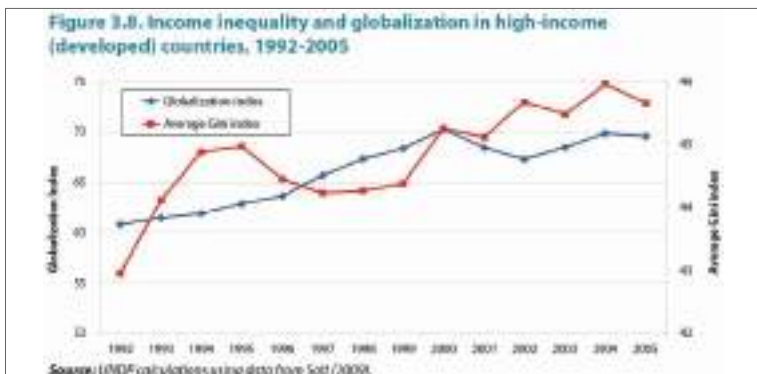

تصویر ۲۰: ... روند تغییرات ضریب جینی (قرمز) و شاخص جهانی شدن (آبی) در همه کشورهای جهان، از سال ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۵^۲

بنابراین ضریب جینی عمومیت رفاه را در جامعه مشخص می‌کند، نه سطح رفاه را.

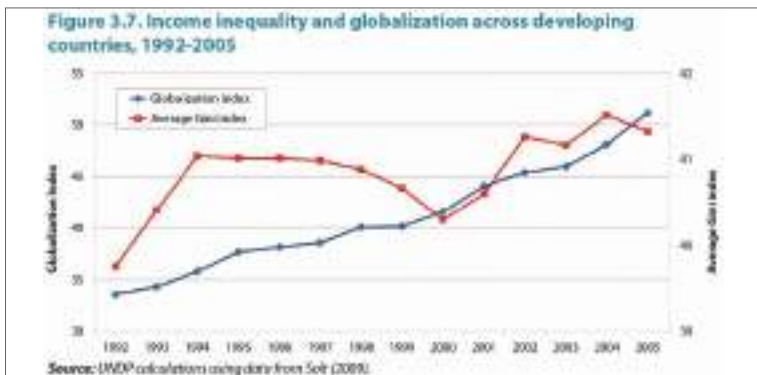
1. United Nations Development Programme (UNDP)
2. undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/HumanityDivided_Full-Report.pdf

افزایش ضریب جینی در کشورهای توسعه یافته

تصویر ۲۱: روند تغییرات ضریب جینی (قرمز) و شاخص جهانی شدن (آبی) در کشورهای توسعه یافته، از سال ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۵^۱

افزایش ضریب جینی در کشورهای در حال توسعه

تصویر ۲۲: روند تغییرات ضریب جینی (قرمز) و شاخص جهانی شدن (آبی) در کشورهای در حال توسعه، از سال ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۵^۲

1. undp.org/content/dam/undp/library/Poverty/20Reduction/Inclusive/20development/Humanity/20Divided/HumanityDivided_Full-Report.pdf

2. undp.org/content/dam/undp/library/Poverty/20Reduction/Inclusive/20development/Humanity/20Divided/HumanityDivided_Full-Report.pdf

افزایش ضریب جینی در آسیا و اقیانوسیه

تصویر ۲۳: روند تغییرات ضریب جینی (قرمز) و شاخص جهانی شدن (آبی) در کشورهای آسیا و اقیانوسیه، از سال ۱۹۹۲ تا ۲۰۰۵^۱

ب) روند تغییرات ضریب جینی در برخی از کشورهای جهان

در ادامه، نمودار تغییرات ضریب جینی در برخی از کشورهای جهان، براساس داده‌های بانک جهانی ارائه شده است.

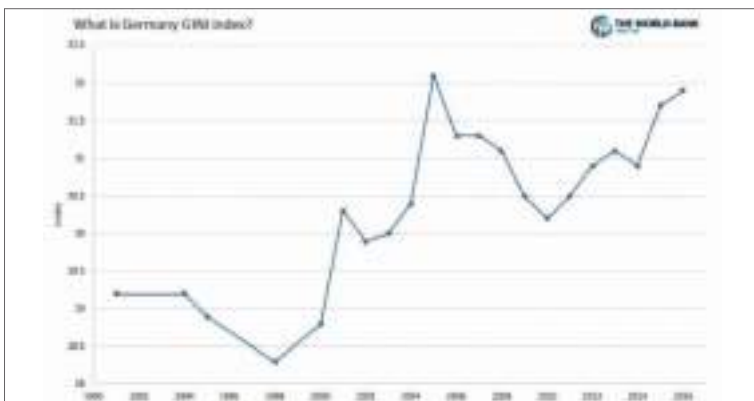
1. undp.org/content/dam/undp/library/Poverty%20Reduction/Inclusive%20development/Humanity%20Divided/HumanityDivided_Full-Report.pdf

افزایش ضریب جینی در آمریکا

تصویر ۲۴:..... روند تغییرات ضریب جینی در آمریکا، از سال ۱۹۷۹ تا ۲۰۱۸^۱

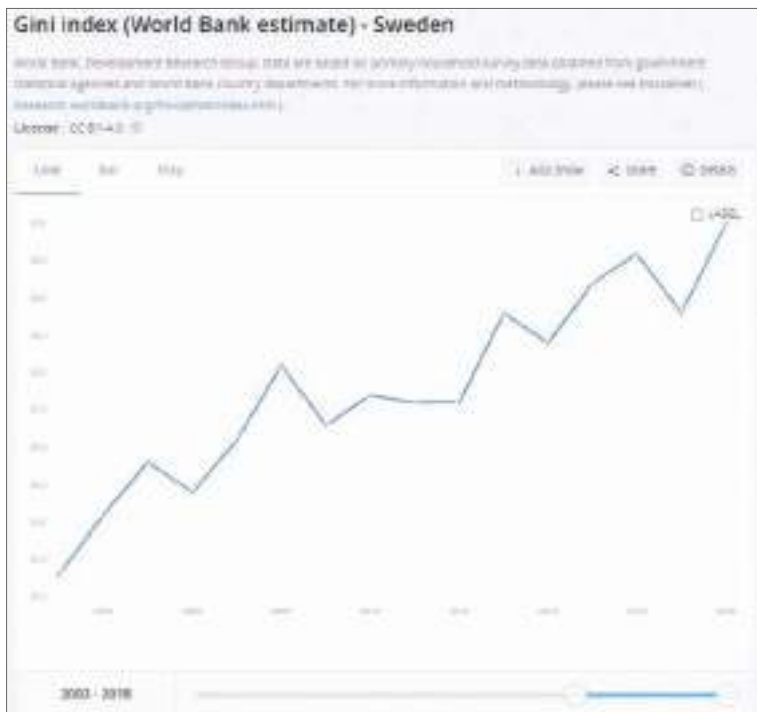
افزایش ضریب جینی در آلمان

تصویر ۲۵:..... روند تغییرات ضریب جینی در آلمان، از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۱۵^۲

1. data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=US
2. data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=DE

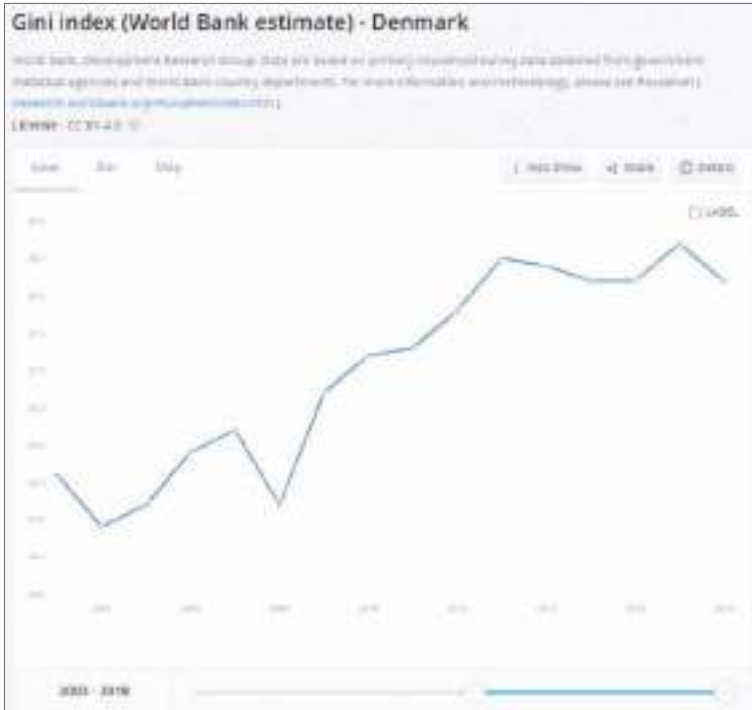
افزایش ضریب جینی در سوئد

تصویر ۲۶: روند تغییرات ضریب جینی در سوئد، از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۸

1. data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=SE

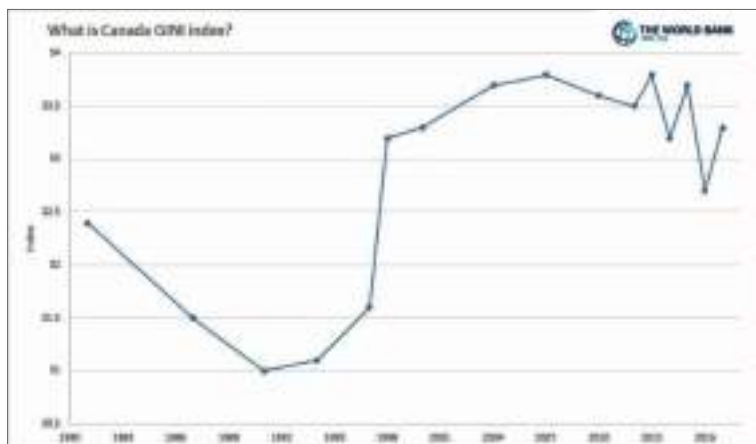
افزایش ضریب جینی در دانمارک

تصویر ۲۷: روند تغییرات ضریب جینی در دانمارک، از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۸^۱

1. data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?locations=DK

افزایش ضریب جینی در کانادا

تصویر ۲۸: روند تغییرات ضریب جینی در کشور کانادا، از سال ۱۹۸۱ تا ۲۰۱۷

بررسی روند تغییرات ضریب جینی در کشور ایران

در ایران، تغییرات شاخص ضریب جینی از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۳ شمسی، ۸٫۶ درصد کاهش داشته است. این در حالی است که بنابر مقاله‌ای از بانک جهانی، در سال‌های آخر رژیم پهلوی، تغییرات ضریب جینی روندی افزایشی داشته است. طبق این مقاله، در سال‌های ۱۹۷۲-۱۹۷۷ میلادی، ضریب جینی در مناطق شهری، از ۰٫۴ به ۰٫۵ و در مناطق روستایی، از ۰٫۳۷ به ۰٫۴۴ افزایش پیدا کرده است. همچنین در این گزارش آمده است که بلافاصله بعد از انقلاب، ضریب جینی، هم در مناطق شهری و هم در مناطق روستایی، به عدد ۰٫۴ تنزل پیدا کرده است. طبق این گزارش، شاخص مهم زندگی شهری بعد از انقلاب، برابری بیشتر نسبت به قبل از انقلاب بوده است. طبق آمار بانک جهانی، ضریب جینی درآمد ایران از عدد ۴۷٫۴ در سال ۱۹۸۶، به عدد ۳۷٫۴ در سال ۲۰۱۳ کاهش

1. knoema.com/atlas/Canada/topics/Poverty/Income-Inequality/GINI-index

پیدا کرده و متأسفانه در سال‌های اخیر، به واسطه ضعف عملکرد دولت و تفکر غرب‌گرایی در آن، به عدد ۴۲ رسیده است.

تصویر ۲۹:..... روند تغییرات ضریب جینی در ایران، از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۷ شمسی^۱

البته حتی عدد ۳۷٫۴ نیز برای کشور ایران، عدد مطلوبی نیست و عدالت مد نظر انقلاب اسلامی را برآورده نمی‌کند، اما از آمارهای فوق می‌توان نتیجه گرفت که جمهوری اسلامی توانسته است در مسیر تحقق عدالت اجتماعی، هرچند با سرعتی نامطلوب، حرکت کند، در حالی که عدالت اجتماعی در تمام جهان، در حال کم‌رنگ شدن و فاصله طبقاتی در بیشتر کشورها، در حال افزایش است.

همان‌گونه که در تصویر فوق مشخص است، ضریب جینی در دوران پس از انقلاب تا پایان جنگ تحمیلی، روند کاهشی مطلوب و در بین سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۳ میلادی، روند کاهشی چشمگیری داشته است، اما متأسفانه به دلیل بی‌توجهی برخی از مسئولان در برهه‌هایی از تاریخ انقلاب، شاهد افزایش ضریب جینی در کشور هستیم.

1. knoema.com/atlas/Iran/topics/Poverty/Income-Inequality/GINI-index

ج) معایب ضریب جینی درآمد

ضریب جینی درآمد شاخص دقیقی برای سنجش میزان نابرابری در وضعیت اقتصادی افراد جامعه نیست. آنچه که می‌تواند سنجش میزان نابرابری در وضعیت اقتصادی افراد جامعه را دقیق‌تر نشان دهد ضریب جینی ثروت است. ضریب جینی درآمد میزان مایملک افراد، اعم از املاک، خودروی شخصی، موجودی حساب‌های بانکی و دیگر دارایی‌های افراد را شناسایی نمی‌کند و فقط میزان درآمد ماهیانه افراد را بررسی می‌کند. لذا در کشورهایی مانند کشورهای اسکانندیناوی و یا برخی دیگر از کشورهای اروپایی، شاهد ضریب جینی نسبتاً پایینی برای درآمد هستیم، اما ضریب جینی ثروت در آن کشورها، بسیار بالاتر از میانگین جهانی است.

به عنوان مثال، درصد ضریب جینی درآمد در دانمارک ۲۵٫۳ است، اما ضریب جینی ثروت این کشور ۸۰٫۹ است. این مسئله نشان می‌دهد نابرابری ثروت در جامعه دانمارک بسیار بالاست. همچنین کشورهایی مانند کانادا (با ضریب جینی ثروت ۷۳٫۵)، مالتی (با ضریب جینی ثروت ۸۲)، نروژ (با ضریب جینی ثروت ۸۰٫۵)، مصر (با ضریب جینی ثروت ۹۱٫۷)، سوئد (با ضریب جینی ثروت ۸۳٫۴)، ایرلند (با ضریب جینی ثروت ۸۱٫۳)، اوکراین (با ضریب جینی ثروت ۹۰٫۱)، انگلیس (با ضریب جینی ثروت ۷۳٫۵)، آمریکا (با ضریب جینی ثروت ۸۵٫۹)، آلمان (با ضریب جینی ثروت ۷۹٫۱)، ترکیه (با ضریب جینی ثروت ۸۱٫۸) و روسیه (با ضریب جینی ثروت ۸۲٫۶) کشورهایی هستند که به میزان بالایی، نابرابری ثروت را تجربه می‌کنند.

ضریب جینی ثروت ایران در سال ۲۰۱۸، ۶۷٫۳ بوده است. این عدد هرچند مقدار مطلوبی برای ایران اسلامی نیست و به میزان زیادی با آرمان انقلاب اسلامی در زمینه عدالت فاصله دارد، اما نسبت به ضریب جینی ثروت بسیاری از کشورهای دیگر، عدد پایین‌تری است.

Country	GDP Income (Bil) Index	WEALTH Gap Index	GDP per capita (USD)	Employment Rate (%)	Median Daily Income (USD PPP)	Poverty Rate (%)	Life Expectancy (Years)
Denmark	25.30	90.00	60,268	58.30	44.70	5.50	71.20
Canada	31.30	73.00	49,212	60.80	49.10	12.80	73.10
Malaysia	42.80	62.00	11,020	61.10	14.10	1.10	66.50
Norway	24.80	80.00	68,898	61.70	63.90	8.10	72.00
Egypt	40.00	91.70	2,724	43.60	4.90	16.10	62.20
Sweden	26.70	86.00	56,119	59.80	48.10	8.00	72.00
Ireland	30.30	81.10	68,767	54.90	38.00	9.20	71.90
Ukraine	26.10	90.10	2,906	53.90	10.20	0.50	64.10
United Kingdom	32.80	73.10	41,663	59.60	38.40	10.80	71.40
United States	31.80	82.10	52,195	58.90	48.90	15.80	69.10
Germany	29.00	78.10	45,552	57.70	45.10	5.90	71.10
Turkey	39.80	88.80	14,671	45.10	12.10	1.40	66.10
Russian Federation	43.90	52.00	11,989	59.70	17.00	0.50	63.40
Iran, Islamic Rep.	38.80	67.10	5,798	39.70	12.10	2.50	66.10

تصویر ۳۰: ضریب جینی درآمد و ضریب جینی ثروت در کشورهای مختلف^۱ / ستون اول ضریب جینی درآمد و ستون دوم ضریب جینی ثروت است

فقر

خط فقر عبارت است از مقدار درآمدی که برای تأمین حداقل نیازهای فردی در یک جامعه لازم است و تأمین نشدن آن موجب می‌شود چنین افرادی «فقیر» در نظر گرفته شوند.

بانک جهانی^۲ برای سنجش میزان فقر در کشورهای دنیا، آن‌ها را به چهار گروه تقسیم کرده است. سپس برای هرکدام از این گروه‌ها، با توجه به میزان درآمد و هزینه‌های زندگی در کشورها، درآمد روزانه لازم برای بهره‌مندی از حداقل نیازهای فردی را در نظر گرفته است و برپایه آن، درصد فقرا را مشخص

1. www.gfmag.com/global-data/economic-data/wealth-distribution-income-inequality
 2. World Bank

می‌کند. تقسیم‌بندی گفته شده به این صورت است:

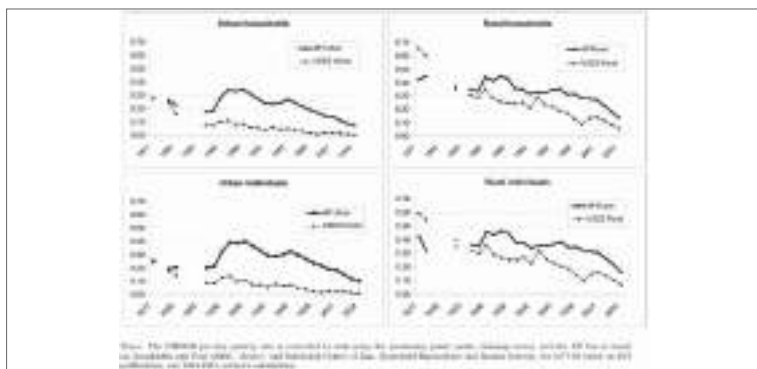
- کشورهای با درآمد بالا (High Income): ۲۱,۷ دلار؛
- کشورهای با درآمد بیشتر از متوسط (Upper-middle Income): ۵,۵ دلار؛
- کشورهای با درآمد کمتر از متوسط (Lower-middle Income): ۳,۲ دلار؛
- کشورهای با درآمد پایین (Low income): ۱,۸ دلار.

در این تقسیم‌بندی، ایران در گروه دوم، یعنی کشورهای با درآمد بیشتر از متوسط، قرار دارد.

اول فقر در زمان پهلوی

فقر بودن ۴۶ درصدی مردم ایران

براساس مستندات بانک جهانی، حدود ۶۰ درصد از روستاییان و ۳۰ درصد از شهرنشینان ایران (با توجه به نسبت بالای جمعیت روستانشین)، یعنی تقریباً ۴۶ درصد از کل جمعیت ایران در سال ۱۹۷۷ میلادی، زیر خط فقر قرار داشتند.^۱

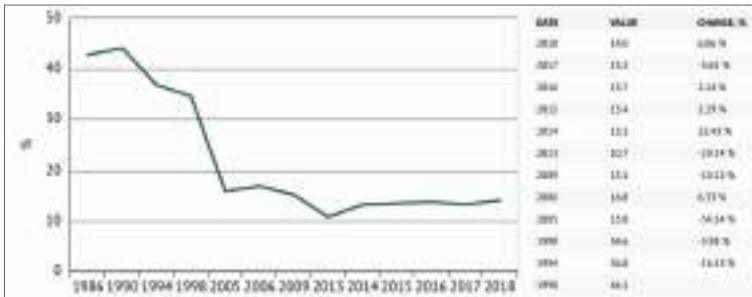
تصویر ۳۱: ... گزارش فایننشال تریبون درباره پیشرفت اقتصادی ایران بعد از انقلاب، براساس گزارش بانک جهانی^۲

1. [researchgate.net/publication/23721422_Revolution_and_redistribution_in_Iran_poverty_and_inequality_25_years_later/link/0046351d71664629ad000000/download](https://www.researchgate.net/publication/23721422_Revolution_and_redistribution_in_Iran_poverty_and_inequality_25_years_later/link/0046351d71664629ad000000/download)
 2. documents.worldbank.org/curated/en/807191474981484878/pdf/WPS7836.pdf

دوم فقر بعد از انقلاب

کاهش چشمگیر جمعیت فقیر در ایران

بنابر آمار رسمی بانک جهانی، از سال ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۸ میلادی، جمعیت زیر خط فقر ایران از ۴۴٫۲ درصد به حدود ۱۴ درصد کاهش پیدا کرده است، اما متأسفانه در سال‌های اخیر، فقر افزایش داشته است.

تصویر ۳۲:..... روند تغییر میزان افراد زیر خط فقر در ایران، براساس اعلام بانک جهانی، در سال ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۸

1. knoema.com/atlas/Iran/topics/Poverty/Poverty-Headcount-Ratio/Poverty-ratio-at-dollar55-a-day

سوم | فقر در دیگر کشورهای جهان

الف) بالا بودن هزینه‌های زندگی در کشورهای توسعه یافته

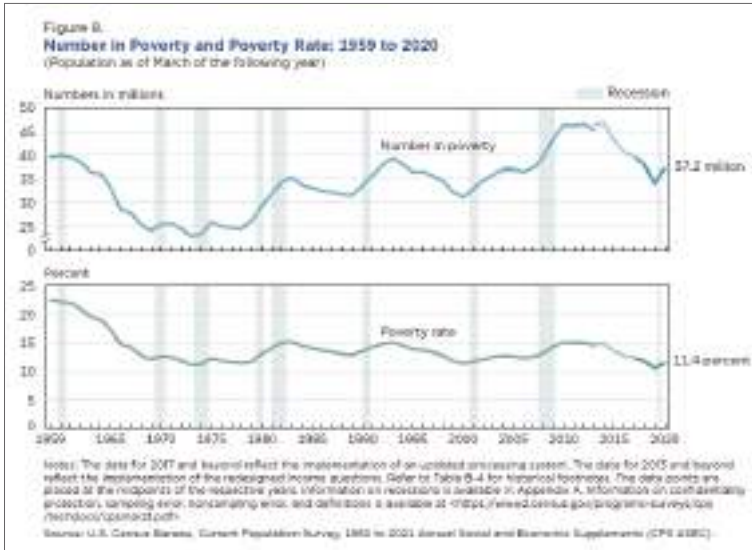
تصویر ۳۳: ... شاخص هزینه زندگی در کشورهای جهان، در سال ۲۰۲۱

تذکر: (هرچه رنگ کشوری به قرمز نزدیک باشد، هزینه‌های زندگی در آن کشور بیشتر است).

در ادامه، درصد جمعیت فقیر برخی کشورهای دنیا براساس وبگاه محاسبه فقر بانک جهانی^{۳۲} بررسی می‌شود.

1. numbeo.com/cost-of-living/rankings_by_country.jsp?title=2021-mid
2. PovcalNet
3. iresearch.worldbank.org/PovcalNet/povOnDemand.aspx

ب) فقر بیش از ۱۲ درصدی مردم آمریکا

تصویر ۳۴: ... روند تغییر میزان افراد زیر خط فقر در آمریکا، براساس اطلاعات بانک جهانی، با

خط فقر ۲۱,۷ دلار، در سال ۱۹۵۹ تا ۲۰۲۰

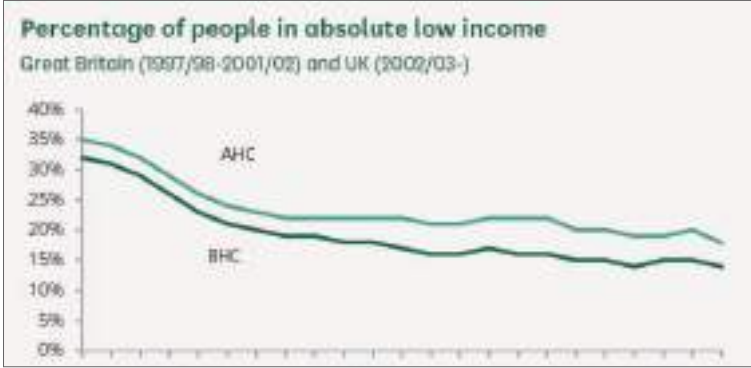
نکته عجیب و مهم در محاسبه فقر آمریکا اینجاست که به گفته کارشناسان، معیار محاسبه فقر در آمریکا، معیار معیوبی است. چرا که این معیار که از دهه ۶۰ اتخاذ شده است، محاسبه فقر را بر مبنای توان تهیه مواد غذایی گذاشته است. از سوی دیگر به دلیل اینکه میزان تورم مواد غذایی در طی دهه های طی شده، به نسبت سایر اقلام مورد نیاز زندگی مقدار کمتری بوده است، لذا شاخص خط فقر فعلی آمریکا مبتنی بر واقعیت نیست و تعداد افراد فقیر بیشتر از رقم ادعایی است.

تصویر ۳۵: فقره ۴ میلیون، یعنی بیش از ۱۲ درصد مردم آمریکا، براساس مرکز آمار ایالات متحده^۱

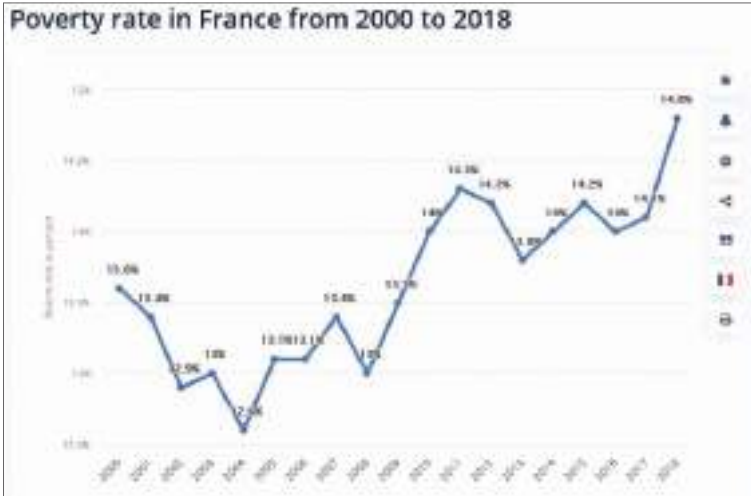
1. census.gov/content/dam/Census/library/visualizations/2018/demo/p60-263/figure4.pdf

پ) فقر ۱۹ درصدی مردم بریتانیا (انگلیس، ایرلند و ...)

تصویر ۳۶: ... فقر ۱۹ درصدی مردم بریتانیا تا سال ۲۰۱۶

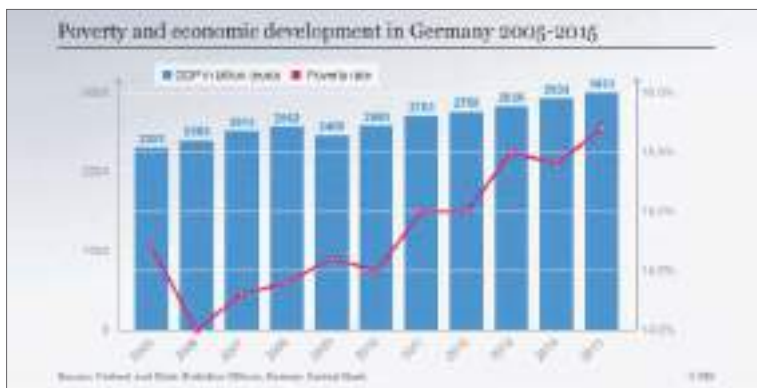
ت) فقر ۱۴٫۸ درصدی مردم فرانسه

تصویر ۳۷: ... روند تغییر میزان افراد زیر خط فقر در فرانسه بر اساس اطلاعات مرکز آمار فرانسه، با خط فقر ملی، در سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸

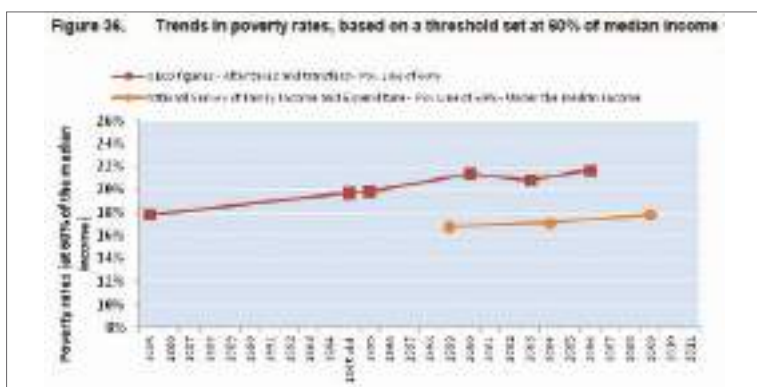
1. researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN07096/SN07096.pdf
2. statista.com/statistics/460446/poverty-rate-france

ث) فقر ۱۵,۷ درصدی مردم آلمان

تصویر ۳۸: ... روند تغییر میزان افراد زیر خط فقر و تغییرات توسعه اقتصادی آلمان براساس اعلام بانک مرکزی آلمان، با خط فقر ملی، در سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۵

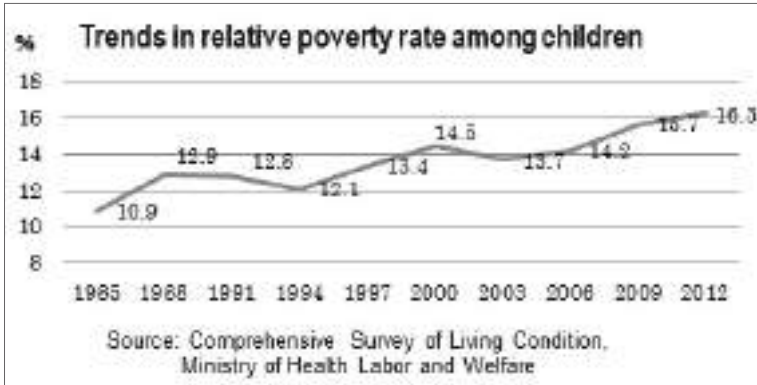
ج) فقر ۱۸ درصدی مردم ژاپن

تصویر ۳۹: ... روند تغییر میزان افراد زیر خط فقر ژاپن براساس خط فقر ملی، در سال ۱۹۸۵ تا ۲۰۰۷

1. dw.com/en/german-poverty-rising-despite-economic-growth/a-37787327
2. oecd.org/els/soc/OECDIncomeDistributionDataReview-Japan.pdf

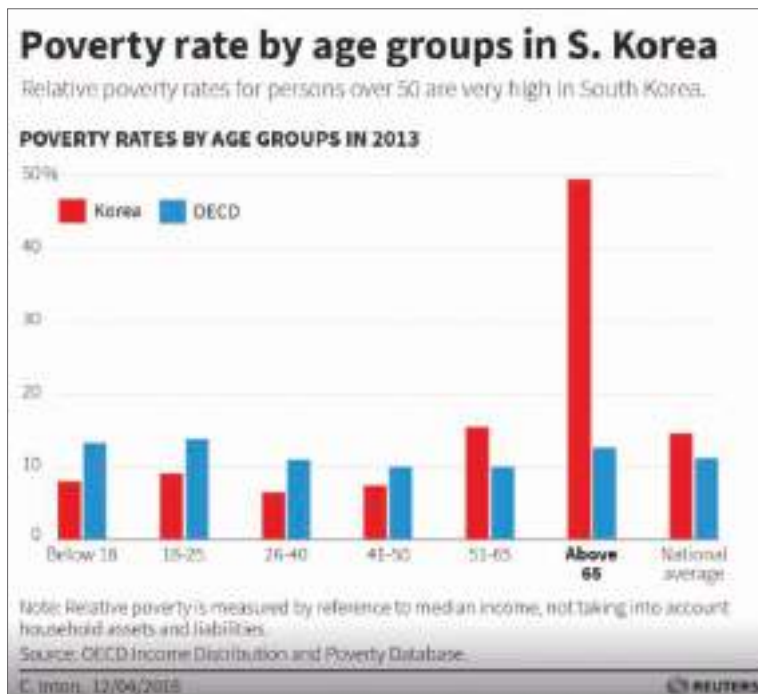
چ (فقیر ۱۶,۳ درصدی کودکان ژاپن

تصویر ۴:.... روند تغییر میزان کودکان زیر خط فقر در ژاپن، براساس خط فقر ملی، با اعلام وزارت کار، بهداشت و خدمات اجتماعی ژاپن، در سال ۱۹۸۵ تا ۲۰۱۲

1. japanfs.org/en/news/archives/news_id035660.html

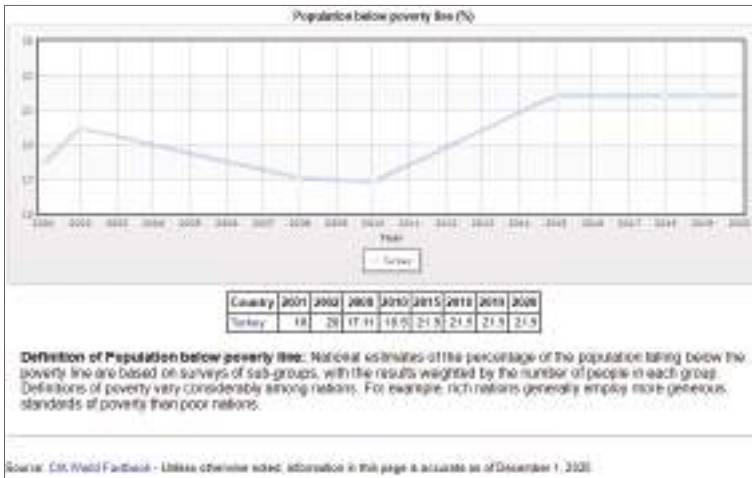
ح) فقره ۵ درصدی افراد بالای ۶۵ سال در کره جنوبی، براساس خط فقر ملی این کشور

تصویر ۴: ... روند تغییر میزان افراد زیر خط فقر در کره جنوبی، براساس گروه‌های سنی، در سال ۲۰۱۳

1. reuters.com/article/us-southkorea-ageing-discos/in-daytime-discos-south-koreas-elderly-find-escape-from-anxiety-idUSKBN1HN01L

خ) فقر ۲۱,۹ درصدی مردم ترکیه

تصویر ۴۲:..... روند تغییر درصد افراد زیر خط فقر در ترکیه، براساس خط فقر ملی ترکیه، در سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۰

د) فقر ۲۵ درصدی مردم عربستان

با توجه به ارائه ندادن آمار توسط حکومت عربستان و عدم اجازه به نهادهای بین‌المللی برای بررسی فقر در این کشور، گزارشی رسمی مبنی بر درصد مردم فقیر در عربستان وجود ندارد. بنابراین فقط به گزارش منابع معتبر بین‌المللی اکتفا شده‌است.

The Guardian

Saudi Arabia's riches conceal a growing problem of poverty

In a country with vast oil wealth and lavish royalty, an estimated quarter of Saudis live below the poverty line

The children of Souad Al-Shamir watch television in their living room in Riyadh, Saudi Arabia. Photograph: Linda Davidson/Washington Post

Kevin Sullivan for the Washington Post

Tue 1 Jan 2013 11:09 GMT

تصویر ۴۳: ... گزارش روزنامه گاردین مبنی بر فقر ۲۵ درصدی مردم عربستان، براساس خط فقر ملی^۱

1. theguardian.com/world/2013/jan/01/saudi-arabia-riyadh-poverty-inequality

فصل سوم

گسترش بر خورداری های عمومی

